23

INGMAR BERGMAN YEDİNCİ MÜHÜR

ingmar bergman

yedinci mühür

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI 23
SİNEMA DİZİSİ 4

Birinci Basım
Haziran 1966

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi No. 8
Yenişehir, Ankara
Tel.: 17 74 03 - 17 89 30

Ingmar Bergman

Yedinci Mühür

Türkçesi
A. Turan Oflazoğlu

Bilgi Yayınevi

Kapak Düzeni: Ozan SAĞDIÇ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ 1966

ÖNDEYİŞ *

Genç bâkire kaynağı'nın çekilişi sırasında kuzey illerinden Dalarna'daydık; bir mayıs sabahının erken saatleriydi, aşağı yukarı yedi buçuk. Oralarda görünüm engebelidir; bizim takımsa, ormandaki küçük bir göl başında çalışıyordu. Hava çok soğuktu, 30 derece filan; zaman zaman, yağmurla donuklaşan kül rengi gökten tek tük kar lâpaları iniyordu. Takım, yadırganası bir giyim çeşitliliği içindeydi: Yağmurluklar, muşamba üstlükler, İzlanda kazakları, deri ceketler, eski battaniyeler, arabacı kaputları, Ortaçağ cübbeleri. Adamlarımız, alıcının devinmesini sağlamak için, o çetin araziye otuz-otuzbeş metrelik paslı, hurda bir ray döşemişlerdi. Hepimiz yardım ediyorduk– oyuncusu, elektrikçisi, makyajcısı, yazmanı, sesçisi–, başlıca amacımız ısınmaktı. Biri ansızın haykırarak göğü gösterdi. Derken, köknarların tâ üstünde süzülen bir turna gördük, derken bir tane daha, sonra birkaç turna daha, üstümüzde bir değirmi çizerek görkemle süzülüyorlardı. Hepimiz elimizdeki işi bırakıp turnaları daha iyi görmek için yakındaki bir tepeye koştuk. Orada uzun süre kaldık, kuşlar batıya dönüp ormanın üstünde görünmez oluncuya dek. Ve birden düşündüm: İsveç'te filim çevirmek demek budur işte. İşte bunlar olabilir, eski donatımımız ve azıcık paramızla hep birlikte böyle çalışırız işte; işte böyle, ağaçların üstünde süzülen dört turna aşkına her şeyi yüzüstü bırakabiliriz ansızın.

—

* Ingmar Bergman konusundaki bilgi, bu dizinin ilk kitabı olan "Yaban Çilekleri"nde verilmiştir.

Benim filimle ilgim tâ çocukluk dünyasına dek uzanır.

Ninemin Uppsala'da geniş mi geniş, eski bir dairesi vardı. Yemek odasındaki masanın altında oturur, dev pencerelerden giren günışığını "*dinlerdim*". Katedral çanları dan dan öterdi, günışığı ise gezinir, özel bir biçimde "çınlardı". Bir gün, kış yerini ilkyaza bırakırken, ben beş yaşındayken, bitişik dairede piyano çalınıyordu. Valsler çalıyordu, yalnızca valsler. Duvarda büyük bir Venedik resmi asılıydı. Günışığı resmin üzerinde gezinirken, kanaldaki sular akmağa başladı, alandan güvercinler havalandı, insanlar konuşuyor, ellerini kollarını sallıyorlardı. Çan sesleri geliyordu, ama Uppsala Katedralinden değil, resmin kendisinden. Piyano ezgileri de o eşsiz Venedik resminden geliyordu.

Papaz evinde doğup büyüyen bir çocuk, sahnelerin gerisindeki yaşam ve ölümle erkenden tanışıklık kurar. Babam cenaze, evlenme, vaftiz törenlerini yönetir, öğütler verir, vaızlar hazırlardı. Şeytan ilk tanışlardandı, çocuğun ruhunda ise onu kişileştirme zorunluğu vardı. Büyülü fenerim işte bu sırada araya girdi. Karbid lâmbalı küçük bir madenî kutu ile –kızgın madenin kokusunu hâlâ hatırlarım– türlü renkte resimli camlardan kuruluydu. Kırmızı Kukuleteli Kız ile Hain Kurt ve bütün ötekiler. Kurt ise Şeytandı, boynuzsuz ama kuyruklu ve kırmızı açık ağızlı, tuhaf bir gerçekliği varsa da kavranamaz; çocuk odasının çiçekli duvarında bir kötülük ve ayartılma resmi.

On yaşında, o takırdayıp duran ilk filim projektörümü aldım; bacası, lâmbası vardı. Hem şaşırtıcı, hem büyüleyiciydi benim için. İlk filmim dokuz metre ve kahverengiydi. Bir çimenlikte uyuyan, uyanıp kollarını açarak gerinen, derken sağda yiten bir kızı gösteriyordu. Hepsi o kadar. Bu filim büyük bir başarıydı; kopup artık onarılmaz bir duruma gelinceye dek, her gece gösterildi.

Bu küçük, sarsak makina benim ilk büyü takımımdı. Bugün bile, çocuksu bir coşkuyla, gerçekte bir büyücü olduğumu hatırlatırım kendime; öyle ya, sinema insan gözünün aldanışı üstüne kurulmuştur. Hesabıma göre, bir saat süren bir filim seyrettiğimde, yirmi yedi dakka tam bir karanlık

içinde oturmuş oluyorum; yani çerçeveler arasındaki boşluklar. Ben bir filim gösterdiğimde, aldatma suçunu işlemiş oluyorum. İnsanın belli bir eksikliğinden yararlanmak üzere yapılmış bir aygıt kullanıyorum ben, seyircilerimi pek heyecanlı bir yoldan etkim altına almamı sağlıyacak bir aygıt: Onları güldürmemi, korkudan çığlık attırmamı, gülümsetmemi, peri masallarına inandırmamı, kızdırmamı, sarsmamı, büyülememi, derinden etkilememi, ya da sıkıntıdan esnetmemi sağlıyacak bir aygıt. Bu yüzden ben ya dolandırıcının biriyim, ya da, seyirci aldanmağa hazırsa, büyücüyüm. Büyü dolaplarımı öylesine pahalı, öylesine olağanüstü bir aygıtla çeviriyorum ki, tarihte hangi eğlendirici olsa, bu aygıtı ele geçirmek için her şeyini verirdi.

Benim için bir filim belirsiz bir şeyle başlar: Rasgele bir söz, ya da kısacık bir söyleşi, hiç bir özel durumla ilgisi olmıyan dumanlı ama hoş bir olay. Birkaç ölçülük müzik, sokağa düşmüş bir ışın demeti olabilir bu. Bazan, tiyatrodaki çalışmalarım sırasında, daha ortada olmıyan roller için oyuncular tasarladığım olmuştur.

Bunlar, geldikleri gibi kaybolan, ama arkada, tatlı düşlere benzer bir duygu bırakan bir anlık izlenimlerdir. Bu gerçek bir öykü değil, bir ruh durumudur, ama verimli çağrışımlar ve görüntülerle dolup taşan bir ruh durumu. Her şeyden çok, bilinçaltının karanlık torbasından uç veren renkli, pırıl pırıl bir iptir bu. Ben bu ipi sarmağa başlarsam, bu işi de dikkatle yaparsam, tamamlanmış bir filim çıkar ortaya.

Bu ilkel çekirdek, başlangıçta tembel tembel ve yarı uykuda devinerek kesin bir biçim edinmeğe çalışır. Onun kımıldanışına, her filmin kendine özgü, bir o filme vergi titreşimler ve ritimler eşlik eder. Derken, resimlerin ardarda gelişi, ilk uyarıcımdan doğmuş ve ilk uyarıcımın belirlediği yasalara bağlı bu ritimlere uygun bir örneği izler.

Bu embriyon durumundaki özde filim olmağa yetecek güç var gibi görünürse, onu gerçekleştirmeyi kafama korum. Çok karmaşık ve zor bir şey başlar derken: Ritimlerin, ruh durumlarının, havanın, gerilimlerin, sıralanışların, seslerle

kokuların sözlere ve cümlelere, anlaşılır bir perde oyununa çevrilmesi.

Nerdeyse olmıyacak bir iştir bu.

O ritimler ve ruh durumlarının ilk karmaşasından doğurucu bir şekilde aktarılabilecek tek şey konuşudur; bu konuşu bile, karşı koyabilecek, duyarlı bir özdür. Yazılı konuşu, orta bir kişinin hemen hemen hiç kavrıyamıyacağı bir müzik notasına benzer. Yorumu, belli bir düşgücü ve duygudan başka, teknik bir ustalık da ister. –Bunlar, çoğu kez oyunculara bile bulunmıyan niteliklerdir. Konuşu yazılabilir, ama bu nasıl sunulmalıdır, ritmi ve temposu nasıl olacak, satırlar arasında neler yer alacak?–... Bütün bunları, pratik nedenlerden dolayı atlamak gerekir. Böylesine ayrıntılı bir sermaye okunmaz bir şey olur. Ben perde oyunlarımın içine yerle, kişilendirme ve atmosferle ilgili yönergeleri anlaşılır bir dille sokuşturmağa çalışırım, ama bunun başarısı benim yazma gücüme, bir de, okurun her zaman önceden kestirilemiyen anlama yetisine bağlıdır.

Şimdi esaslara geliyoruz, yani kurguya, ritme ve resimlerin birbiriyle bağlantısına, canlı üçüncü boyuta –bunsuz filim, fabrikadan çıkma, ölü bir üründür sadece–. Ben burda, müzikte olduğu gibi, açıkça bir anahtar, ya da ilgili öğelerin bağlantısını belirliyen tempo üstüne özel bir fikir veremem. Filmin nasıl "soluduğunu", nabzının nasıl attığını göstermek, olacak şey değil benim için.

Bir filmin iç yapısını açık seçik saptıyabilmek için, görüncümün (vision) bütün perdeleriyle bütün tonlarını kâğıda geçirmemi sağlıyacak bir çeşit işaretler dizgisi olsa demişimdir sık sık. Çünkü stüdyonun o sanat bakımından yıkıcı havasında, ellerim ve başım filim yapımının gerektirdiği bütün sudan ve sinirlendirici ayrıntılarla dolu dururken, şu ya da bu sıralanışı başlangıçta nasıl görüp düşündüğümü, ya da dört hafta önceki sahneyle bugünkü sahne arasındaki bağlantının ne olduğunu hatırlamak çoğu kez pek büyük bir çaba ister. Kendimi açıkça, kesin simgelerle dile getirebilseydim, bu sorun hemen hemen ortadan kalkmış olur, ben de, parça ile bütün arasındaki bağıntıyı istediğim zaman tanıt-

hayabileceğime ve ritme, filmin sürekliliğine parmak basabileceğime tam bir güven duyarak çalışabilirdim.

Bu yüzden senaryo, bir filim için pek eksik bir *teknik* temeldir. Bununla ilgili başka bir önemli nokta daha var, sözünü etmek isterim. Filmin edebiyatla hiç bir ilgisi yoktur; bu iki sanat biçiminin niteliği ve özü genel olarak birbiriyle çatışır. Bu belki de zihnin alıcı süreciyle ilgili bir şey. Yazılı söz, usla işbirliği yapan istemin bilinçli bir eylemiyle okunur, özümlenir; bu, düşgücüyle heyecanları azar azar etkiler. Filimdeki süreç başka türlüdür. Biz bir filmi yaşarken, kendimizi bilinçli olarak aldanışa hazırlarız. İstemi ve usu bir yana bırakır, düşgücümüzde yer veririz ona. Resimlerin ardarda gelişi, doğrudan doğruya duygularımız üzerinde oynar.

Müzik de aynı biçimde işler; diyebilirim ki, müzik kadar filme yakınlığı olan sanat yoktur. İkisi de heyecanlarımızı doğrudan doğruya etkiler, us yoluyla değil. Filim ise, esas bakımından, ritimdir; sürekli bir ardardalık içinde soluk alış, soluk veriştir. Tâ çocukluğumdan beri, müzik benim için büyük bir eğlence ve uyarım kaynağı olmuştur; filmi ya da oyunu çoğu kez müzik gibi yaşarım.

İşte filimle edebiyat arasındaki bu ayrımdan dolayı, başlıca bundan dolayı, kitaplardan filim çıkarmaktan sakınmalıyız. Bir edebiyat yapıtının usdışı boyutu, varlığının özü, çoğu kez göz diline çevrilemez; buysa filmin özel, usdışı boyutunu yok eder. Buna karşın, edebî bir şeyi filim diline çevirmek istersek, sonsuz sayıda düzeltmeler yapmamız gerekir ki, bu, harcanan çabaya oranlanırsa, pek az meyve verir, ya da hiç vermez.

Ben kendi hesabıma hiç bir zaman yazarlık tutkusu gütmedim. Romanlar, kısa öyküler, denemeler, yaşam-öyküleri, hatta tiyatro oyunları bile yazmak istemiyorum. Ben yalnızca filimler çevirmek istiyorum; benim için şu ya da bu şekilde önemli durumlar, gerilimler, resimler, ritimler ve kişiler üstüne filimler. Karmaşık bir doğum süreci olan filim, benzerlerime, insanlara söylemek istediğim şeyleri söyleme yöntemimdir. Filimciyim ben, yazar değil.

Bu yüzden, senaryonun yazılması, güç ama yararlı bir dönemdir; çünkü düşüncelerimin geçerliğini mantıkça tanıtlamağa zorlar beni. Bu işi yaparken, bir çatışma içinde kalırım, karmaşık bir durumu *gözel* görüntülerle verme zorunluluğu ile, tam bir açıklığa duyduğum istek arasındaki çatıştışma. Yapıtım salt kendi yararım, ya da bir azınlığın yararı için değil, kamunun eğlencesi için başarılsın isterim. Kamunun istekleri birer buyruktur. Ama arasıra kendi itkilerimi izlemeyi de göze aldığım olur; kamunun, en alışılmamış gelişme çizgilerine şaşırtıcı bir duyarlıkla karşılık verebileceği gösterilmiştir.

Çekim başladı mı, en önemli şey, benimle çalışanların kesin bir bağlantı kurmalarıdır, bütün çatışmalarımızı, birlikte çalışma ile ortadan kaldırmamızdır. Eldeki işin hatırı için, tek doğrultuda ilerlememiz gerekir. Bazan anlaşmazlığa yol açar bu, ama "yürüyüş emirleri" ne denli kesin ve açık olursa, seçilen amaca varmak o denli kolay olur. Bu, benim yönetmen olarak tutumumun temelidir belki de, benim üstüme yazılan bir sürü saçmadan çoğunun açıklamasıdır, ayrıca.

İnsanların benim kişiliğim için neler düşünüp neler söylediklerivle ilgilenmesem de, incelemecilerle eleştirmecilerin benim filimlerimi istedikleri gibi yorumlamağa hakları olduğuna inanırım. Yapıtımı başkalarına yorumlamak istemem, ne düşüneceğimi söyliyemem eleştirmeciye; herkesin bir filmi, gördüğü gibi anlamağa hakkı vardır. Filim onu ya çeker, ya iter. Filim, tepki yaratmak için yapılır. Seyirci hiç mi hiç tepkide bulunmazsa, o filim ilgisiz ve değersiz bir yapıttır.

Her şeye karşın "başka" olmağa inandığımı söylemek istemiyorum. Özgünlüğün değeri üstüne bir sürü şey söylenmiştir, ben bunları saçma buluyorum. Ya özgün olursunuz, ya olmazsınız. Sanatçıların birbirinden alıp vermeleri, birbirinden ödünç almaları ve birbirini yaşamaları, bütün bütüne doğal bir şeydir. Kendi hayatımda, benim en büyük edebî yaşantım Strindberg olmuştur. Onun tüylerimi hâlâ diken diken edebilen yapıtları vardır, "*Hemsö Halkı*" örneğin. Ve bir gün "Düş Oyunu"nu yönetmek benim düşümdür. Olof

Molander'in, bu oyunu 1934 teki yönetimi benim için esaslı bir dram yaşantısıydı.

Kişisel düzeyde, bence büyük anlamı olan nice kimseler vardır. Babamla annemin önemi pek büyüktür, yalnız kendileri olarak değil, kafa tutacağım bir dünya yarattılar benim için de, ondan. Ailemiz içinde güçlü bir sağlık havası vardı, duyarlı genç bir bitki olan ben, bunu hor görür, baş kaldırırdım. Ama o orta sınıf evi bana, yumruklıyacağım bir duvar, kendimi bileyip keskinleştirmeme yardım edecek bir şey vermişti. Bir takım değerler de öğretmişlerdi bana; yeterlilik, titizlik, malî sorumluluk duygusu; bunlar "burjuva" şeyler olabilir, ama sanatçı için önemlidirler. Kişinin kendine çetin ölçüler koyma süreci içindedir bunlar. Ben bugün bir filimci olarak vicdanlı, çalışkan ve son derece dikkatliyimdir, benim filimlerim iyi bir sanatçılığı gerektirir, gururum ise, iyi sanatçının gururudur.

Mesleğimin gelişmesinde yeri olan kişiler arasında Gottenburg'lu Torsten Hammaren vardır. İki yıldır belediye tiyatrosunun başında bulunduğum Hälsingborg'tan gitmiştim oraya. Tiyatronun ne olduğunu hiç bilmiyordum; Gottenburg'ta kaldığım dört yıl sırasında Hammaren öğretti bana. Sonra, ilk filim denemelerimde, Alf Sjöberg –*İşkence*'yi yöneten– bana neler öğretmedi ki. Bir de, ilk başarısız filimimden sonra, bana filim yapmayı sıfırdan başlatarak öğreten Lorens Marmstedt var. Marmstedt'ten öğrendiğim başka şeyler arasında, bozulmaz bir kural vardır: Yapıtınıza pek soğukkanlı ve dupduru gözlerle bakmalısınız; o gün çekilen şeyleri gösterim odasında seyrederken, kendi kendinizin zebanisi olmalısınız. Sonra Herbert Grevenius var, o zamanlar benim yazarlığıma inanan birkaç kişiden biridir. Senaryo yazmakta güçlük çekiyor, gittikçe daha çok tiyatroya, anlatım aracı olarak konuşuya kayıyordum. O beni hayli yüreklendirmişti.

Son olarak, yapımcım Carl Anders Dymling var. Kendisi, zarar ziyan hesaplarından çok, yaratıcı bir sanatçının sorumluluk duygusuna inanç bağlıyacak kadar kaçıktır. Böylece, solunduğum havanın ta kendisi olan bir dokunulmazlık içinde çalışabilmekteyim ki, bu benim İsveç dışında çalış-

mak istemeyişimin başlıca nedenlerinden biridir. Bu özgürlüğü yitirdiğim an filimciliğim sona erer, uzlaşma sanatında hiç bir ustalığım yoktur da ondan. Benim filim dünyasındaki tek önemim, yaratıcılığımın özgürlüğündendir.

Bugün tutkulu bir filimci, altına ağ gerilmemiş bir canbaz ipinde yürümek zorundadır. Kendisi büyücü olabilir, ama halk bir filmi görmek ve yapımcının, banka müdürünün, sinema sahibinin geçimini sağlıyacak parayı vermek istemezse, kimse yapımcıyı, banka müdürünü ya da sinema sahiplerini büyüleyemez. O zaman büyücü, sihirli değneğinden yoksun kalabilir; filim endüstrisinin amansızcasına becerikli sosis makinasıyla yok ettiği yeteneğin, başlama ve yaratma gücünün ne kadar olduğunu hesaplayabilmek isterdim. Bir zamanlar benim için oyun olan, şimdi bir çabalama olmuştur. Başarısızlık, eleştirme, halkın ilgisizliği, bugün dünden daha çok incitiyor. Endüstrinin acımazlığı uluorta gösteriyor kendini, ama bundan yararlanılabilir.

İnsanlar ve filimcilik üstüne bu kadar yeter. Bana, bir papaz oğlu olarak, düşünüşümde ve filimciliğimde dinin rolü üstüne sorular sorulmuştur. Bence, din sorunları sürekli olarak canlıdırlar. Onlarla ilgim hiç kesilmez; her günün her saatinde sürer bu. Ama bu, heyecan düzeyinde değil, us düzeyinde yer alır. Dinsel heyecan, dinsel duygusallık, benim –umarım– çok eskiden kurtulduğum bir şey. Din sorunu benim için bir us sorunudur: Zihnimin sezgimle bağlantısı. Bu çatışmanın sonucu, genel olarak, bir çeşit Babil Kulesidir.

Felsefe konusunda, benim için çok büyük bir yaşantı olan bir kitap var: Eino Kaila'nın "*Kişiliğin Psikolojisi*". İnsanın kendi –olumsuz ve olumlu– gereksinmelerine sıkı sıkıya bağlı olarak yaşadığını ileri sürmesi, beni allak bullak eden bir şeydi, ama korkunç doğruydu bu. Ben yapımı bu temel üzerine kurdum.

Bana, filimlerimle neler anlatmak istediğimi, amaçlarımın neler olduğunu sorarlar. Bu zor ve tehlikeli bir sorudur, ben de hep kaçamak karşılıklar veririm: İnsanın durumuyla ilgili gerçeği, benim gördüğüm biçimdeki gerçeği anlatmağa

çalışıyorum. Bu sözler herkesi doyurur gibidir, ama bütünüyle doğru değildirler. Edinmek *istediğim* amacı betimlemeyi yeğ tutuyorum.

Chartres Katedralinin düşen bir yıldırımla nasıl yanıp yerle bir olduğunu anlatan eski bir öykü vardır. Dört yönden binlerce insan, kocaman bir karınca ordusu gibi gelmişler, hep birlikte katedrali yeniden eski yerinde kurmağa koyulmuşlar. Yapı bitinciye dek çalışmışlar: Ustası, sanatçısı, işçisi, soytarısı, soylusu, papazı, kentlisi. Ama hepsi de adsız kalmış; Chartres Katedralini kimin kurduğunu bilen çıkmamış bugüne dek.

Bu konuda önemi olmıyan kendi inançlarımla kendi kuşkularımı bir yana bırakarak diyebilirim ki, sanat, tapınmadan ayrıldığı anda, yaratıcı temel itkisini yitirmiştir. Göbek bağını kesmiş, şimdi kısır yaşamını sürdürmekte, kendini doğurarak, soysuzlaştırarak. Eskiden sanatçı bilinmeden kalırdı, yapıtı ise Tanrının görkemine adanırdı. Öbür zanaatçılardan ne daha önemli, ne daha önemsiz, yaşar, ölürdü; "ölümsüz değerler", "ölümsüzlük" ve "başyapıt", ona uygulanamıyacak deyimlerdi. Yaratma yetisi, Tanrı vergisiydi. Dokunulmaz güvenlik ve doğal alçakgönüllülük, böyle bir dünyada serpilip gelişmişti işte.

Bugün birey, sanat yaratıcılığının en yüksek biçimi ve en büyük derdi olmuştur. Ben'in en küçük yarası, ya da ağrısı, sanki sonsuz bir önemi varmış gibi, mikroskop altında incelenmekte. Sanatçı, ayrılmışlığını, öznelliğini, bireyciliğini nerdeyse kutsal saymakta. Böylece biz, en sonu, kocaman bir ağılda toplanmış, birbirimizi dinlemeden, birbirimizi ölesiye boğduğumuzu anlamadan, kendi yalnızlığımız üstüne meleyip durmuş oluyoruz. Bireyciler birbirinin gözünün içine bakıyorlar da, yine de birbirinin varlığını yadsıyorlar. Biz değirmiler boyunca yürüyoruz; kendi kaygılarımızla öylesine sınırlanmışız ki, gerçek olanla düzmece olanı, haydut kaprisiyle su katılmamış öyküyü birbirinden ayırdedemiyoruz artık.

Bunun için, bana filimlerimin genel amacının ne olmasını istediğim sorulsa, geniş düzlükteki katedralde çalışan

sanatçılardan biri olmak isterim diye karşılık verirım. Ben, taştan, bir ejder başı, bir melek, bir şeytan –belki de bir ermiş– yapmak istiyorum. Hangisi olursa olsun; önemli olan, gönlünü kandırmışlık duygusudur. İnanıp inanmadığım, Hıristiyan olup olmadığım bir yana, ben, katedralin elbirliğiyle kurulmasında rolümü oynamak istiyorum.

INGMAR BERGMAN

Bergman'ın anlatmak istediğini, Alman ozanı Rainer Maria Rilke şöyle dile getirmişti:

İŞÇİLERİZ BİZ

İşçileriz biz: çırak, kalfa, usta, her çalışan;
kurarız seni, ulu katedral, beraber.
Ağırbaşlı bir yolcu gelir bazan,
geçer parıltı gibi ruhlarımızdan,
gösterir bize titreyerek yeni bir hüner.

Sallanan iskeleye tırmanırız,
sarkar çekiçler ağır, ellerimizden
tâ ki bir saatla öpülür alınlarımız,
parlak bir saat, her şeyi bilen: anlarız,
senden gelir, yel eser gibi denizden.

Derken nice bin çekiçten bir gürültü ağar
öter vuruş üstüne vuruş dağlarda bütün.
Salarız seni, ancak kararınca gün:
ve belirli çevre çizgilerin doğar.

Tanrı, büyüksün.

YEDİNCİ MÜHÜR

(Det Sjunde Inseglet)

Yapımevi	SVENSKA FILMINDUSTRI
Senaryo	INGMAR BERGMAN
Yönetmen	INGMAR BERGMAN
Yönetmen yardımcısı	LENNART OHLSSON
Görüntü yönetmeni	GUNNAR FISCHER
Görüntü yönetmen yardımcısı	AKE NILSSON
Müzik	ERIK NORDGREN
Müzik yönetimi	SIXTEN EHRLING
Danslar	ELSE FISCHER
Dekor	P. A. LUNDGREN
Giysi	MANNE LINDHOLM
Makiyaj	NILS NITTEL ve CARL M. LUNDH ŞİRKETİ
Ses	AABY WEDIN VE LENNART WALLIN
Özel ses etkileri	EVALD ANDERSSON
Kurgu	LENNART WALLIN

K i ş i l e r

Şövalyenin silâhtarı	GUNNAR BJÖRNSTRAND
Ölüm	BENGT EKEROT
Jof	NILS POPPE
Şövalye	MAX VON SYDOW
Mia	BIBI ANDERSSON
Lisa	INGA GILL
Büyücü Kız	MAUD HANSSON
Şövalyenin karısı	INGA LANDGRE
Kız	GUNNEL LINDBLOM
Raval	BERTIL ANDERBERG
Keşiş	ANDERS EK
Demirci	AKE FRIDELL
Kilise ressamı	GUNNAR OLSSON
Skat	ERIK STRANDMARK
Tüccar	BENKT-AKE BENKTSSON
Handaki kadın	GUDRUN BROST
Askerlerin komutanı	ULF JOHANSSON
Genç keşiş	LARS LIND

Uzunluk 96 dakika

Gece ortalığı sıcağın elinden pek kurtaramamıştı; tan sökerken, renksiz denizin üzerinden kızgın bir yel esmekte.

Şövalye Antonius Block, ince kuma yayılı lâdin dalları üstüne yüzükoyun uzanmış. Apaçık gözleri, uykusuzluktan kan çanağına dönmüş.

Yanında silâhtarı Jöns, horul horul horlamakta. Ormanın kıyısında, yelden eğri büğrü olmuş köknarlar arasında bir yerde, çöktüğü gibi uyuyakalmış. Açık ağzı tana karşı esnemekte, boğazından olağandışı sesler gelmekte. Ansızın çıkan yelden atlar tedirgin olur, kurumuş ağızlarını denize doğru uzatırlar. Onlar da efendileri kadar zayıf ve bitkindirler.

Şövalye kalkıp ağır ağır sığ suya girer; güneşten yanmış yüzünü, uçuklamış dudaklarını yıkar. Jöns yattığı yerde, ormandan ve karanlıktan yana döner. Uykusunda inler, kırpılmış saçlarını canlı canlı kaşır. Başında, köşelemesine uzanan, kara bir görünümde çakmış şimşek gibi ak bir yara izi vardır.

Şövalye kumsala döner, diz çöker. Gözleri kapalı, alnı kırış kırış, sabah duasını okur. Elleri birbirine kenetlenmiş; dudakları, sözleri sessizce biçimlendirmekte. Yüzü üzüntülüdür, acılıdır. Gözlerini açıp doğrudan doğruya, denizden can çekişen şişmiş bir balık gibi debelene debelene yükselen sabah güneşine bakar.

Gök kül rengi ve durgundur, kurşundan bir kubbe. Batı ufkunda bir bulut, suskun ve kara, sarkmakta. Yukarlarda, görünür görünmez, bir martı kımıltısız kanatlarla süzülmekte. Çığlığı tekinsiz, tedirgin.
Şövalyenin iri yarı boz atı, başını kaldırıp kişner. Antonius Block dönüverir. Arkasında, karalar giyinmiş bir adam durmaktadır. Yüzü pek solgundur; ellerini, üstlüğünün geniş kıvrımları altında gizlemiştir.

ŞÖVALYE: Kimsiniz?

ÖLÜM: Ben Ölümüm.

ŞÖVALYE: Benim için mi geldiniz?

ÖLÜM: Nicedir yanınızda yürürüm.

ŞÖVALYE: Onu biliyorum.

ÖLÜM: Hazır mısınız?

ŞÖVALYE: Gövdem korkuyor, ama ben korkmuyorum.

ÖLÜM: Eh, ayıp sayılmaz o.
Şövalye ayağa kalkar. Ürperir. Ölüm, şövalyenin omuzlarını örtmek için üstlüğünü açar.

ŞÖVALYE: Bir dakka.

ÖLÜM: Hepsi de aynı şeyi söyler. Bende erteleme yoktur.

ŞÖVALYE: Satranç oynarsınız, değil mi?
Ölümün gözlerinde bir ilgi parıltısı çakar.

ÖLÜM: Nerden anladınız?

ŞÖVALYE: Tablolarda gördüm, türkülerde dinledim.

ÖLÜM: Evet, doğrusu iyi bir satranç oyuncusuyumdur.

ŞÖVALYE: Ama benden iyi oynıyamazsınız. *Şövalye, yanında taşıdığı geniş kara torbanın içini karıştırır. Küçük bir satranç tahtası çıkarır. Dikkatle yere kor, taşları dizmeğe başlar.*

ÖLÜM: Neden benimle satranç oynamak istiyorsunuz?

ŞÖVALYE: Bir bildiğim var.

ÖLÜM: Size bu hak tanınmıştır.

ŞÖVALYE: Şartım şu: karşınızda oynadığım sürece yaşıyabileceğim. Kazanırsam, beni serbest bırakacaksınız. Anlaştık mı? *Şövalye iki yumruğunu, kendisine gülümseyen Ölüme doğru uzatır. Ölüm, şövalyenin ellerinden birini gösterir; bu elde kara bir piyon vardır.*

ŞÖVALYE: Karayı seçtiniz!

ÖLÜM: Pek uygun. Sizce öyle değil mi?

Şövalye ile Ölüm, satranç tahtasının üstüne eğilirler. Antonius Block, bir anlık duraksamadan sonra, şahının önündeki piyonu sürer. Ölüm de, şahının önündeki piyonu oynar.

Sabah meltemi dinmiştir. Denizin tedirgin devinimi durmuş, sular durulmuştur. Güneş sisten yükselir, parıltısı ağarır. Martı, uzayda donmuş kara bulutun altında süzülmekte. Gündüz, daha şimdiden kavururcasına sıcak.

Silâhtar Jöns, arkasına yediği bir tekmeyle uyanır. Gözlerini açarak domuz gibi homurdanır, kana kana esner. Ayağa fırlar, atını eğerler, ağır dengi kaldırır.

Şövalye denizden uzaklaşır, atını kumsala yakın ormana doğru sürüp yola vurur. Silâhtarının sabah dualarını işitmezlikten gelir. Jöns, az sonra ona yetişir.

JÖNS (*türkü söyler*):

Özlediğim hayat benim ancak
Bir orospunun üstünde yatmak.

Durup efendisine bakar, ama şövalye Jöns'ün türküsünü işitmemiştir, ya da işitmemiş görünür. Silâhtar kızgınlığını daha da açığa vurmak için, daha yüksek sesle türkü söyler.

JÖNS (*türkü söyler*): O güçlü Tanrı yukardadır,
Tâ uzaklardadır;
Oysa kardeşin Şeytan
Ordadır nereye baksan.

Jöns sonunda şövalyenin dikkatini çeker. Türküsünü keser. Şövalye, atı, Jöns'ün atı ile Jöns'ün kendisi, bu türküyü ezbere bilirler. Kutsal Topraktan beri uzun, tozlu yolculuk onları eskisinden daha temiz kılmamıştır. Yosunlu bir fundalıktan geçmektedirler. Ötelerde deniz, güneşin ak parıltısı altında donuk donuk titremekte.

JÖNS: Färjestad'da herkes, uğursuz belirtilerle daha başka korkunç şeylerden söz ediyordu. Gece iki at birbirini yemiş, kilisenin ordaki mezarlar açılmış da, ceset kalıntıları dört bir yana saçılmış. Dün öğle sonu gökte tam dört güneş varmış.

Şövalye karşılık vermez. Yakında zayıf bir köpek inlemekte, yalım yalım yanan güneşte oturmuş uyuyan efendisine doğru sürünmekte. Başıyla omuzları çevresinde kara bir sinek bulutu toplanmaktadır. Bu içler acısı köpek, karnının üstüne yattığı yerde kuyruğunu sallıyarak durmadan inler.

Jöns attan iner, uyuyan adama yaklaşır. Jöns ona kibarca seslenir. Karşılık alamayınca, sarsıp uyandırmak için adamın yanına gider. Uyuyan adamın omuzuna doğru eğilir, ama elini hemen geri çeker. Adam fundalığa sırtüstü yıkılır, yüzü Jöns'e dönük. Jöns'e bomboş gözyuvaları ve apak dişlerle bakan bir cesettir bu.

Silâhtar atına binip efendisine yetişir. Tulumundan su içer, sonra tulumu şövalyeye uzatır.

ŞÖVALYE: Ee, adam yolu gösterdi mi sana?
JÖNS: Pek göstermedi.
ŞÖVALYE: Ne dedi?
JÖNS: Hiç.
ŞÖVALYE: Dilsiz miydi?
JÖNS: Hayır efendim, pek dilsiz diyemem. Aslına bakarsanız, oldukça düzgün konuşan biriydi.
ŞÖVALYE: Yaa?
JÖNS: Bayağı düzgün konuşuyordu. Nedir ki, söylemek zorunda kaldığı şeyler pek can sıkıcıydı. (*Türkü söyler*)

Şimdi hayatla dolup taşarsın da,
Az sonra sürünürsün kurtlarla.
Yaman bir alçaktır yazgı,
Sen de, dostum, zavallı kurbanı.

ŞÖVALYE: Türkü söylemen gerek mi?
JÖNS: Hayır.

Şövalye, silâhtarına bir parça ekmek verir, bu onu bir süre sessiz tutar. Güneş üstlerine doğru amansızca yanmaktadır, yüzlerinden boncuk boncuk ter iner. Atların toynakları çerçevesinde bir toz bulutu vardır.
Bir koyun yanından geçip yeşil bahçeler boyunca yol alırlar. Kocaman ağaçların gölgesinde, benekli bir yelken beziyle örtülü, bel vermiş bir araba durmaktadır. Yakından bir at kişner, şövalyenin atı buna karşılık verir. İki yolcu, ağaçların gölgesinde dinlenelim demezler, yol kıvrımında gözden yitinceye dek ilerlerler.

Hokkabaz Jof uykusunda, atının kişnemesini ve uzaktan gelen karşılığı işitir. Daha uyumak ister, ama arabanın içi boğucudur. Yelken bezinin arasından süzülen güneş ışınları, Jof'un derin derin ve rahat rahat uyuyan karısı Mia ile bir yaşındaki oğulları Mikael'in yüzlerine ışık çizgileri düşürürler. Yanlarında, daha yaşlı bir adam olan Jonas Skat horul horul horlamaktadır.

Jof arabadan sürüne sürüne çıkar. İri ağaçların altında hâlâ gölgelik bir yer vardır. Suyla ağzını çalkalar, gerinir, bir deri bir kemik kalmış yaşlı atıyla konuşur.

JOF: Günaydın. Kahvaltı ettin mi? Ben ot yiyemem, ne yazık. Öğretmez misin bana? Elimiz biraz dar. Buralılar pek ilgilenmiyorlar hokkabazlıkla.

Hokkabazlık toplarını almış, yavaş yavaş yukarı doğru atmağa başlamaktadır. Derken amuda kalkar, tavuk gibi gıdaklar. Birden durur, yüzünde aşırı bir taşkınlık, oturur. Yel, ağaçları usulca sallar. Yapraklar kımıldar, usuldan bir mırıltı duyulur. Çiçekler, otlar bir incelikle eğilirler, bir yerlerde kuşun biri sesini uzun bir ötüşle yükseltir.

Bir gülümseme yayılır Jof'un yüzüne, gözleri yaşla dolar. Otlar usul usul hışırdar, başının çevresinde arılarla kelebekler vızıldarken, şaşırmış, öylece oturmaktadır. Görünmiyen kuş öter durur.

Birden yel diner, kuş ötmez olur, Jof'un gülümsemesi söner, çiçeklerle otlar sıcaktan solarlar. Kocamış at yayılarak, sinekleri kovmak için kuyruğunu sallıyarak gezinmektedir. Jof canlanır. Arabayı koşar, Mia'yı sarsarak uyandırır.

JOF: Uyan Mia, uyan! Demin birşey gördüm, Mia. Sana anlatmam gerek!

MIA (*doğrulur, ürküntü içinde*): Ne var? Ne oldu?

JOF: Bana bak, bir hayal gördüm ben. Yok yok, hayal değildi. Gerçekti, gerçek mi gerçekti.

MIA: Yaa, demek hayal gördün yine!

Mia'nın sesi ince bir alayla yüklüdür. Jof hayır dercesine başını sallıyarak kadını omuzlarından kavrar.

JOF: Ama gördüm onu!

MIA: Kimi gördün?

JOF: Meryem Anamızı.

Kocasının coşkusu, Mia'yı ister istemez etkiler. Kadın sesini alçaltır.

MIA: Sahiden gördün mü?

JOF: Bana öyle yakındı ki, dokunabilirdim ona. Başında altın bir taç, üzerindeyse altından çiçeklerle süslü mavi bir entari vardı. Yalnayaktı, esmer, küçücük elleriyle çocuğu İsa Efendimizi tutmuş, ona yürümeyi öğretiyordu. Derken benim kendisini seyrettiğimi gördü, bana gülümsedi. Gözlerim yaşla doldu, ben

gözlerimi sildiğimde görünmez oldu. Yerde gökte ne varsa, öylesine sessizleşmişti ki. Anlıyabiliyor musun?...

MIA: Sende de amma hayal var ha.

JOF: Demek inanmıyorsun bana! Ama gerçekti, her gün gördüğüm çeşitten bir gerçeklik değil, bambaşka bir şeydi.

MIA: Bir gün de Şeytanı gördüğünü anlatmıştın bize, hani kuyruğunu fırça etmiş de bizim arabanın tekerleklerini kırmızıya boyamış; bu da o çeşitten bir gerçeklik olmasın?

JOF (*bozulmuş*): Ne diye ikide bir yüzüme vurursun bunu?

MIA: Sonra bir de bakmışsın ki, kendi tırnaklarının altında kırmızı boya var.

JOF: Eh, belki o zaman uydurmuştum. (*Canlı*) Ben onu, gördüğüm öbür hayallere inanasın diye söylemiştim. Gerçek olanlara. Uydurmadıklarıma.

MIA (*sert*): Hayallerini dizginlemen gerek. Yoksa herkes seni kaçık sanacak, oysa sen kaçık filan değilsin. Şimdilik değilsin hiç değilse, bildiğim kadarı. Gel gör ki bundan da emin değilim ben.

JOF (*kızgın*): Ben hayal göreyim diye can atmıyorum ya. Bir takım sesler benimle konuşuyorlarsa, Meryem Anamız bana görünüyor, melekler, şeytanlar benimle yoldaşlık etmekten hoşlanıyorlarsa, ben ne yapayım!

SKAT (*doğrulup oturur*): Ben size ilk ve son olarak, sabah uykusu gerek bana demedim mi! Kibarca diledim, yalvardım, yakardım, ama hepsi boşuna. Şimdi size kesin diyorum!

Öfkeden gözü dönmüştür. Arkasını döner, horlamasını bıraktığı yerden alır. Mia ile Jof, arabadan çıkmanın en akıllıca şey olacağına karar verirler. Eşya taşımada kullanılan sandıklardan birinin üstüne otururlar. Mia'nın dizinde Mikael vardır. Çıplaktır, sağa sola canlı canlı eğilip bükülmektedir. Jof, karısının hemen yanı başında oturmakta. Durgunlaşmıştır, hâlâ şaşkın, afallamış görünür. Denizden kuru, sıcak bir yel eser.

MIA: Ne olur biraz yağsa. Ortalık cayır cayır yanıyor. Bu kış yiyecek bir şey bulamıyacağız.

JOF (*esniyerek*): İdare ederiz.

Bunu gülümsiyerek, rasgele söyler. Gerinir, rahat rahat güler.

MIA: Mikael bizden iyi yaşasın istiyorum.
JOF: Mikael büyük bir cambaz olacak, ya da, yapılmaz dedikleri o tek numarayı yapan bir hokkabaz olacak.
MIA: Neymiş o?
JOF: Toplardan birini havada hiç kımıldamadan durdurmak.
MIA: Ama olmaz ki.
JOF: Bize göre olmaz, ona göre değil.
MIA: Düş görüyorsun yine.

Esner. Güneş uykusunu getirmiştir, otlara uzanır. Jof da aynı şeyi yapar, bir kolunu karısının omuzuna atar.

JOF: Bir türkü yaktım. O uyuyamadığım gece düzdüm bu türküyü. Dinlemek ister misin?
MIA: Söyle. Çok merak ediyorum.
JOF: Önce doğrulup oturmam gerek.

Bağdaş kurar, sahnedeymiş gibi tavırlar takınarak yüksek sesle söyler.

JOF: Yaz göğüne karşı bir güvercin
Tünemiş zambağın dalına bak,
Eşsiz türküsünü söyler İsa'nın
Yukarları sevinçlere boğarak.

Karısı övsün diye türküsünü keser.

JOF: Mia! Uyuyor musun ne?

MIA: Tatlı bir türkü.

JOF: Daha bitirmedim ki.

MIA: Dinledim, ben biraz daha uyusam. Gerisini daha sonra söylersin.

JOF: İşin gücün uyumak.

Jof biraz gücenmiştir; gür otların arasında mışıl mışıl uyuyan oğlu Mikael'e bakar. Jonas Skat arabadan çıkar. Esner; yorgundur, ters tarafından kalkmış gibidir. Elinde kaba saba bir ölüm maskesi vardır.

SKAT: Bu da oyuncu maskesi olacak ha? Papazlar öyle iyi para vermeselerdi, istemem eksik olsun derdim.

JOF: Sen Ölümü mü oynıyacaksın?

SKAT: Düşün bir, böyle saçma sapan şeylerle elin namuslu halkını korkutup aklını oynatmak.

JOF: Ne zaman oynıyacakmışız bu oyunu?

SKAT: Elsinore'deki ermişler yortusunda. Tam kilisenin basamaklarında oynıyacağız, ister inan ister inanma.

JOF: Açık saçık bir şey oynasak daha iyi olmaz mıydı? Halkın daha hoşuna gider, hem daha eğlenceli olur.

SKAT: Aptal. Ortalıkta dolaşan bir söylentiye göre, korkunç bir veba varmış ülkede, şimdiyse papazlar, apansız gelecek bir ölümden ve her türlü ruh azabından dem vuruyorlarmış.

Mia artık uyanmış, ağzındaki otu emer ve kocasına gülümsiyerek bakarken, sırtüstü rahat rahat yatmaktadır.

JOF: Peki ben hangi rolü oynuyorum?

SKAT: Sen salağın birisin, onun için İnsan Ruhunu oynıyacaksın.

JOF: Berbat bir rol, şüphesiz.

SKAT: Burda karar kimden çıkar? Kimdir bu topluluğun yönetmeni?

Skat sırıtarak maskeyi yüzünün önünde tutar, sahnedeymiş gibi konuşur.

SKAT: Şunu aklından çıkarma, ey budala. Hayatın pamuk ipliğine bağlı. Vaktin kısa. (*Her zamanki sesiyle*) Kadınlar beni bu kılıkta beğenecekler mi? Başarım büyük olacak mı? Nerde! Şimdiden gebermiş gibiyim.

Öfkeyle homurdanarak, sendeliye sendeliye arabaya girer. Jof oturur, öne doğru eğilir. Mia yanı başında, otlar üstünde yatmaktadır.

MIA: Jof!

JOF: Ne var?

MIA: Rahat dur. Kımıldama.

JOF: Ne demek istiyorsun?

MIA: Bir şey söyleme.

JOF: Mezar gibi susmuşum.

MIA: Şşş! Seni seviyorum.

Tuhaf bir ak duman içindeki kurşuni taştan kiliseyi, sıcak dalgaları sarmıştır. Şövalye at-

tan inip içeri girer. Atları bağladıktan sonra, Jöns de yavaşça onu izler. Kilise sundurmasına vardığında, şaşkınlık içinde durur. Girişin sağındaki duvarda büyük bir fresk vardır, daha pek bitmemiş. Kaba saba bir iskeleye tünemiş, başında kırmızı bir külâh, boyalara bulanmış giysiler içinde bir ressam görünür. Ağzında bir fırça vardır; elindeki fırçayla da, sayısız yüzler kalabalığı ortasında ürküntüye kapılmış küçük bir insan yüzünün taslağını çizmektedir.

JÖNS: Neyi temsil edecek bu?

RESSAM: Ölüm Dansını.

JÖNS: Peki şu Ölüm mü?

RESSAM: Evet, o hepsiyle dansederek alır götürür.

JÖNS: Niye böyle saçma sapan şeyler resmediyorsun?

RESSAM: İnsanlara bir gün öleceklerini hatırlatmağa yarar diye düşündüm.

JÖNS: Bu onları daha mutlu kılmaz ki.

RESSAM: Ne diye insanları hep mutlu kılmalı? Onları arasıra korkutmak hiç de fena fikir sayılmaz.

JÖNS: O zaman gözlerini yumar, senin resmine bakmaktan kaçınırlar.

RESSAM: Yo yo, bakarlar. Kuru kafa, çıplak bir kadından hemen hemen daha ilginçtir.

JÖNS: Sen onları korkutursan...

RESSAM: Düşünürler.

JÖNS: Düşününce de...

RESSAM: Daha da çok korkarlar.

JÖNS: O zaman da papazların kucağına düşerler.

RESSAM: O beni ilgilendirmez.

JÖNS: Sen sadece Ölüm Dansını resmetmeğe bakıyorsun.

RESSAM: Ben her şeyi olduğu gibi resmediyorum. Başkası ne yaparsa yapsın.

JÖNS: Ama ilenenler olacak sana.

RESSAM: Belki. Ama ben de onları eğlendirecek bir şey resmederim o zaman. Geçimimi sağlamak zorundayım, hiç değilse veba beni alıncıya dek.

JÖNS: Veba. Ne korkunç geliyor kulağa.

RESSAM: Sayrılanmış bir adamın boğazındaki çıbanları bir görsen. Bir görsen nasıl kuruyup büzülür gövdesi, bacakları düğümlü tellere döner, şu resmettiğim adam gibi tıpkı.

Ressam, fırçasıyla gösterir. Jöns, otların arasında kıvranan, gözleri yılgı ve ağrıdan çıldırmış bakışlarla yukarı doğru bakan küçük bir insan şekli görür.

JÖNS: Ne ürkünç görünüşü var.

RESSAM: Elbette ya. Çıbanı koparmağa çalışıyor, ellerini ısırıyor, tırnaklarıyla deşiyor damarlarını; çığlıkları her yerden işitilebilir. Seni korkutuyor mu bu?

JÖNS: Korkutmak mı? Beni mi? Sen beni bilmezsin. Şu resmettiğin ürkünç şeyler de neyin nesi?

RESSAM: İşin dikkate değer yönü şu ki zavallıcıklar bu salgını Tanrı'nın cezası sanıyorlar. Kendilerine Günah Tutsakları diyen insan yığınları ülkeyi sürülerce dolaşarak dövüyorlar, dövünüyorlar, Tanrı'ya şan olsun diye hep.

JÖNS: Kendilerini gerçekten kırbaçlıyorlar mı?

RESSAM: Evet, ürkünç bir görünüş. Onlar geçerken, hendeğin birine sinip saklanıyorum.

JÖNS: Konyağın var mı? Bütün gün su içmek, çöldeki deve gibi susattı beni.

RESSAM: Ne de olsa seni korkuttum mu ne?

Jöns, bir testi konyak çıkaran ressamla oturur.

Şövalye, küçük bir mihrabın önünde diz çökmüştür. Hava serin ve küflü. Ermiş resimleri yukarıdan, taş gözlerle bakarlar ona. İsa'nın yüzü yukarı dönük, ağzı sanki bir elem çığlığından açılmış. Tavan kirişinde, acınası bir insanı gözetliyen iğrenç bir şeytan gösterilmekte. Şövalye, günah çıkarma hücresinden bir ses işitir, oraya doğru yaklaşır. Ölümün yüzü bir ân pencere kafesinin gerisinden görünür, ama şövalye onu görmez.

ŞÖVALYE: Elimden geldiğince açık konuşmak istiyorum sizinle, ama yüreğim boş.

Ölüm karşılık vermez.

ŞÖVALYE: Yüzümden yana dönmüş bir ayna boşluk. Orda kendimi görüyorum da, korkuyla, tiksintiyle doluyor içim.

Ölüm karşılık vermez.

ŞÖVALYE: Benzerlerime, insanlara ilgisizliğim, onların eşliğinden ayırdı beni. Şimdi bir hayaletler dünyasında yaşıyorum. Düşlerim, kuruntularım içre kapatılmışım.

ÖLÜM: Yine de ölmek istemiyorsunuz.

ŞÖVALYE: Hayır, istiyorum.

ÖLÜM: Ne bekliyorsunuz?

ŞÖVALYE: Bilgi istiyorum.

ÖLÜM: İnancalar mı istiyorsunuz?

ŞÖVALYE: Adına ne derseniz deyin. Tanrıyı duyularla kavramak, öyle amansızcasına anlaşılmaz bir şey mi? Ne diye yarım-sözverişler ve görünmiyen mucizeler sisinde saklar kendini?

Ölüm karşılık vermez.

ŞÖVALYE: Kendimize inancımız yokken, inananlara nasıl inan bağlıyabiliriz? İnanmak isteyip de inanamıyanlarımızın başına neler gelecek? Peki, ne inanmak istiyen, ne de inanmağa gücü yetenler ne olacak?

Şövalye durup karşılık bekler, ama ne konuşan olur, ne karşılık veren. Tam bir sessizlik.

ŞÖVALYE: Tanrıyı neden öldüremem içimde? Ona ilenirim, yüreğimden söküp fır-

latmak isterim de, neden böyle ağrılar içinde, böyle aşağılanarak yaşar durur? Neden, her şeye karşın, silkip atamadığım şaşırtıcı bir gerçektir o? İşitiyor musunuz beni?

ÖLÜM: Evet, işitiyorum.

ŞÖVALYE: Bilgi istiyorum, inanç değil, varsayımlar değil, bilgi. Tanrı, elini bana doğru uzatsın, kendini açığa vurup benimle konuşsun istiyorum.

ÖLÜM: Ama sessiz durur o.

ŞÖVALYE: Karanlıkta ona doğru haykırıyorum, ama sanki hiç kimse yok orda.

ÖLÜM: Hiç kimse yok belki de.

ŞÖVALYE: Yaşamak iğrenç bir yılgı öyleyse. Kimse ölümün karşısında, her şeyin bir hiç olduğunu bile bile yaşıyamaz.

ÖLÜM: İnsanların çoğu ölüm, ya da yaşamanın boşluğu üstüne kafa yormaz ki.

ŞÖVALYE: Ama bir gün yaşamanın o son ânına varıp, karanlığa doğru bakmak zorunda kalacaklar.

ÖLÜM: O gün geldiğinde...

ŞÖVALYE: Korku içindeyken, bir görüntü yaratırız, sonra Tanrı deriz o görüntüye.

ÖLÜM: Üzgünsünüz...

ŞÖVALYE: Bu sabah ölüm ziyaret etti beni. Kendisiyle satranç oynuyoruz da. Bu erteleme, çok önemli bir sorun hazırlamama fırsat veriyor.

ÖLÜM: Neymiş bu sorun?

ŞÖVALYE: Yaşamam boş bir kovalayış, bir yolculuk, anlamsız bir sürü lâf oldu bugüne dek. Buna yandığım, kendimi kınadığım yok, çünkü insanların çoğu böyle yaşıyor. Ama bu ertelemeyi, anlamlı bir tek eylem uğruna kullanacağım.

ÖLÜM: Bunun için mi Ölümle satranç oynuyorsunuz?

ŞÖVALYE: Kendisi kurnaz bir hasım, ama tek taşımı yitirmedim şimdiye dek.

ÖLÜM: Bu oyunda Ölümü nasıl altedeceksiniz?

ŞÖVALYE: Onun daha farketmediği bir düzen kurdum, atla fili birlikte oynıyacağım. İkinci elde, savunma hatlarından birini darmadağın edeceğim.

ÖLÜM: Bunu unutmam.

Ölüm, günah çıkarma hücresinin kafesinde bir an yüzünü gösterir, ama birden görünmez olur.

ŞÖVALYE: Oyun oynadınız, aldattınız beni! Ama bir yolunu bulacağım, yine karşılaşacağız.

ÖLÜM (*görünmeden*): Handa karşılaşacağız, orda sürdüreceğiz oyunumuzu.

Şövalye elini kaldırır, küçücük pencereden giren ışıkta seyreder.

ŞÖVALYE: Bu benim elim. Onu kımıldatabiliyor, içinde zonklıyan kanı duyabili-

yorum. Güneş yukarda daha, gökte; ve ben, Antonius Block, Ölümle satranç oynuyorum.

Elini yumruk yapar, şakağına doğru kaldırır. Bu sırada, Jöns'le ressam esrimiş, canlı canlı konuşmaktadırlar.

JÖNS: Efendimle yurt dışındaydık, yeni döndük daha. Anlıyor musun, ressamcık?

RESSAM: Haçlı seferi ha.

JÖNS (*esrimiş*): Ta kendisi. On yıl kutsal Toprak'ta oturduk da, yılanların, sineklerin sokmasına, yaban hayvanlarının yemesine, dinsizlerin doğramasına, şarabın ağulanmasına, kadınlardan bit geçmesine, bitlerin yiyip bitirmesine, hummaların çürütmesine bıraktık kendimizi, hep Tanrıya şan olsun diye. Ancak gerçek bir ülkücünün tasarlayabileceği çeşitten bir çılgınlıktı bizim haçlı seferi. Ama senin şu veba üstüne söylediklerin korkunçtu.

RESSAM: Daha da beter.

JÖNS: Vay canına. Ne yana dönsen, kıçın arkanda. Gerçek bu.

RESSAM: Kıçın arkanda, kıçın arkanda; işte derin bir gerçek.

Jöns, sözde kendini gösteren, küçük bir şekil resmeder.

JÖNS: Bu, silâhtar Jöns. Ölüme sırıtır, İsa ile alay eder, kendine güler, kızlara göz süzer. Dünyası bir Jöns-dünyasıdır, ancak ken-

disi inanır, herkes gülünç bulur, kendisi de; Tanrı'ya anlamsız gelir, cehennemin-se umurunda değil.

Şövalye ordan geçer, silâhtarına seslenir, parlak gümşığına çıkar. Jöns, iskeleden zar zor iner.

Kilisenin dışında dört askerle bir keşiş, kadının birini tomruğa vurmaktadır. Kadının yüzü solgun ve çocuksu, başı traş edilmiş, parmaklarının oynak yerleri kan içinde, kırık kırık. Gözleri dört açılmışsa da, tam bilinçli görünmez.
Jöns'le Şövalye durup sessizce seyrederler. Askerler ellerini tez tutmakta, ustalıkla çalışmaktalar, ama korkmuş ve umutsuz gibidirler. Keşiş, küçük bir kitaptan bir şeyler mırıldanır. Askerlerden biri tahta bakraçlardan birini alır, kilise duvarına ve kadının çevresine eliyle kanlı bir tutkal sürer. Jöns burnunu tutar.

JÖNS: Şu senin çorba da amma berbat kokuyor ha. Ne işe yarıyor bu?

ASKER: Kadın, Şeytanla cinsî münasebette bulunmuş da.

Adam bunları, ürküntüye uğramış bir yüzle fısıldar, o yapışkan nesneyi duvara sıçratmağa devam eder.

JÖNS: Şimdi de tomruğa vuruldu ha.

ASKER: Yarın sabah ilçe sınırında yakılacak. Ama Şeytan'ı bizlerden uzak tutmak zorundayız.

JÖNS (*burnunu tutarak*): Şu pis kokulu şeyle mi yapıyorsun bu işi?

ASKER: Bire birdir: İri bir kara itin safrasıyla karılmış kan. Şeytan dayanamaz bu kokuya.

JÖNS: Ben de dayanamam.

Jöns atlara doğru yürür. Şövalye birkaç dakika durup kıza bakar. Nerdeyse çocuk denecek yaştadır. Gözlerini yavaşça şövalyeden yana çevirir.

ŞÖVALYE: Şeytan'ı gördün mü?

Keşiş, okumasını kesip başını kaldırır.

KEŞİŞ: Onunla konuşmamalısınız.

ŞÖVALYE: O kadar tehlikeli olabilir mi?

KEŞİŞ: Bilmem, ama başımıza gelen bu salgın belâsını onun çıkardığına inanıyorlar.

ŞÖVALYE: Anlıyorum.

Kabullenircesine başını eğip uzaklaşır. Genç kadın, korkunç bir karabasana uğramış gibi inlemeğe başlar. Çığlıklarının sesi, yoldan aşağı giden atlıları uzun süre izler.

Güneş tam tepededir, ateşten bir top gibi. Su tulumu boşalmış; Jöns onu doldurabileceği bir kuyu arar.

Ormanın kıyısında kümeleşmiş köylü kulübelerine yaklaşırlar. Jöns atları bağlar, tulumu omuzuna atıp ince yol boyunca, en yakın kulübeye doğru yürür. Davranışları, her zamanki gibi, hafif ve nerdeyse sessiz. Kulübenin kapısı açıktır. Dışarda durur, ama kimse görünme-

yince, girer. İçerisi çok karanlıktır, ayağı yumuşak bir nesneye değer. Yere bakar. Badanalı bir ocağın başında bir kadın yüzükoyun yatmaktadır.

Yaklaşan ayak sesleri üzerine, Jöns çabucak kapının ardına saklanır. Çatı arası merdiveninden bir adam iner. Enli, kalın yapılı. Gözleri kara, yüzü solgun ve şişkin. Giysileri biçimliyse de, pis ve yırtık pırtık. Bez bir çuval taşımakta. Bakına bakına iç odaya girer, yatağın üstüne eğilir, torbaya bir şeyler sokuşturur, raflara bakarak duvarlar boyunca sine sine yürür, bir şey daha bulur, onu da torbaya atar.

Dış odaya yeniden girer yavaşça, ölmüş kadının üstüne eğilir, parmağından dikkatle bir yüzük çıkarır. Tam o sıra genç bir kadın girer kapıdan. Durup yabancıya bakar.

RAVAL: Neden öyle şaşmış görünüyorsun? Ölüleri soyuyorum. Oldukça kazançlı bir iş bu günlerde.

Kız kaçmak ister gibi bir davranışta bulunur.

RAVAL: Köye koşup söylemeyi kuruyorsun. Bir işe yaramaz. Her birimiz kendi canını kurtarmak zorunda. Bu kadar basit.

KIZ: Dokunma bana.

RAVAL: Bağırayım deme. Sesini işitecek kimse yok ortalıkta, ne Tanrı ne insan.

Kızın arkasındaki kapıyı yavaşça kapar. Havasız oda şimdi nerdeyse tam bir karanlık içindedir. Ama Jöns açık seçik görünür.

JÖNS: Gerçi hayli zaman oldu karşılaşalı, ama seni tanıyorum. Adın Raval, Roskilde'deki İlâhiyat Fakültesindensin. Dr. Mirabilis, Coelestis et Diabilis'sin sen.*

Raval tedirgin gülümser, bakınır.

JÖNS: Doğru değil miyim?

Kız kımıldamadan durur.

JÖNS: On yıl önce efendimi, Kutsal Toprağa yapılacak daha seviyeli bir haçlı seferine katılması gerektiğine inandıran sendin.

Raval bakınır.

JÖNS: Rahatsız görünüyorsun. Karnın mı ağrıyor?

Raval kaygılı gülümser.

JÖNS: Seni görür görmez, bana daha önce boş yere harcanmış gibi görünen şu on yılın anlamını birdenbire anladım. Yaşamamıza diyecek yoktu, kendimizden pek memnunduk. Bu gönül rahatlığından dolayı Tanrı bizi cezalandırmak istemişti. Bu yüzden göndermişti seni, kutsal zehirini kusarak şövalyeyi ağulıyasın diye.

RAVAL: İyi niyetle davranmıştım.

JÖNS: Ama şimdi daha iyi anlıyorsun, değil mi? Artık hırsız oldun da ondan. Alçaklara daha uygun, daha kazançlı bir iş. Öyle değil mi?

* Bu Latince sözleri, bizim eski sözlerle karşılarsak: "Mucizevî, Semavî ve Şeytanî Hakîmsin sen."

Atik bir davranışla Raval'ın elindeki bıçağı düşürür, bir tekmede adamı yere yıkar, işini bitirmek üzredir. Kız birden çığlık atar. Jöns durur, eliyle cömert bir davranışta bulunur.

JÖNS: Elbette. Kana susamış değilim ben.

(*Raval'ın üstüne eğilir.*)

RAVAL: Dövme beni.

JÖNS: Sana el sürmeyi yüreğim götürmez, Doktor. Ama şunu unutma: Bir daha karşıma çıkarsan, hırsızların yüzü nasıl damgalanırsa, öyle damgalıyacağım suratını. (*Kalkar*) Ben aslında su tulumumu doldurmağa gelmiştim.

KIZ: Suyu soğuk ve tatlı, derin bir kuyumuz var. Gel göstereyim.

Evden çıkarlar. Raval yattığı yerde birkaç dakika kımıldamaz, derken yavaşça doğrularak bakınır. Ortalıkta kimseyi görmeyince, torbasını aldığı gibi sıvışır.
Jöns susuzluğunu dindirir, tulumuna su doldurur. Kız ona yardım eder.

JÖNS: Adım Jöns. Ben hoş, konuşkan bir gencim, iyi düşüncelerden başka hiç bir şeyim olmadı, ancak güzel ve soylu işler yaptım bugüne dek. Herkesten çok genç kadınlara iyi davranırım. Onlarla oldum mu iyiliğime son yoktur.

Kızı kucaklar, öpmeğe çalışır, ama kız kendini bırakmaz. Jöns nerdeyse birdenbire yitirir il-

gisini, su tulumunu omuzluyarak kızın yanağına fiske atar.

JÖNS: Hadi kızım, hoşça kal. Pek güzel geçebilirdim ırzına, ama lâf aramızda, o biçim aşklardan bıktım artık. Sonu biraz boş çıkıyor da.

İyilikle gülerek kızdan uzaklaşır. Az yürüdükten sonra döner; kız daha ordadır.

JÖNS: Şimdi aklıma geldi, ev işlerine bakan bir kadın gerekecek bana. İyi yemek pişirir misin? (*Kız başını eğer*) Bildiğim kadarı, daha evli bir adamım ben, ama karımın şimdiye kadar ölmüş olmasını tâ yürekten dilerim. Bunun için eve bakacak bir kadın gerek bana. (*Kız karşılık vermez, ama ayağa kalkar*) Hay kör şeytan! Hadi gel, bakıp durma öyle. Canını kurtardım, bana çok şey borçlusun.

Kız, başı eğik, ona doğru yürür. Jöns kızı beklemez, silâhtarını sabırla bekliyen şövalyeye doğru ilerler.

Utanışlar Hanı, ilin doğu kesimindedir. Kıyı boyunca ilerliyen veba bu bölgeye ulaşmamıştır daha.

Oyuncular arabalarını, hanın avlusundaki bir ağacın altına çekmişler. Renk renk giysiler içinde, gülünçlü bir oyun oynamaktalar.

Seyirciler oyunu seyretmekte, oyun üstüne gürültülü yorumlarda bulunmaktadırlar. Şişman,

suratları bira terliyen dükkâncılar, çıraklarla kalfalar, çiftlik yanaşmalarıyla sütçü kızlardır bunlar. Arabanın çevresindeki ağaçlara sürüyle çocuk tünemiştir.

Şövalye ile silâhtarı, bir duvarın gölgesine çökmüşler. Bira içerek öğle sıcağında uyukluyorlar. O ıssız köyün kızı, Jöns'ün yanı başında uyumakta.

Skat davul, Jof da kaval çalmakta. Mia ise neşeli ve canlı dans etmekte. Kızgın kırçıl güneşin altında terlemektedirler. Oyun bittiğinde, Skat öne doğru ilerliyerek selâmlar.

SKAT: Soylu bayanlar, baylar, ilginize teşekkür ederim. Lütfen biraz daha kalın öyle, ya da yere oturun, çünkü sizlere şimdi bir tragedya oynıyacağız, vefasız bir kadınla kıskanç kocası üstüne, bir de yakışıklı âşık var o da bendeniz.

Mia ile Jof çabucak giysi değiştirip sahneye fırlarlar. Halkı selâmlarlar.

SKAT: İşte koca. İşte kadın. Siz, ordakiler, çenenizi tutarsanız, şahane bir şey görmüş olursunuz. Dediğim gibi, bendeniz âşığı oynuyorum, daha sahneye girmedim. Onun için şimdilik perdenin arkasına saklanacağım. (*Alnının terini siler*) Ne berbat sıcak. Şimşekli, yıldırımlı bir fırtına mı kopacak ne?

Çelme takmak ister gibi, bacağını Jof'un önüne uzatır; Mia'nın eteğini kaldırır, dünyanın bütün harikalarını bu eteğin altında görebilirmiş gibi bir anlatım verir yüzüne, derken gösterişli parçalarla süslü perdelerin arkasında yiter.

Skat çok yakışıklıdır, bir teneke leğende bile kendi yansısını görebilmektedir. Saçları kıvır kıvır, kaşları güzel ve gür mü gür; küpeleri, aynı derecede dikkati çekmek için dişleriyle yarışa girmiş, yanakları ise kızarmış, gül kırmızısı olmuş.

Arabanın arka kapağına oturmuş, bacaklarını sarkıtarak kendi kendine ıslık çalmakta.

Bu arada Jof ile Mia, tragedyalarını oynarlar; ama fazla alkış toplamazlar.

Skat, teneke leğene memnun memnun bakarken, birinin kendisini seyrettiğini farkeder ansızın. Bir kadın dinelmekte, hem boyca hem kalıpça heybetli.

Skat kaşlarını çatar, küçük hançeriyle oynıyarak bu güzel ziyaretçiye arasıra çapkınca, ama ateşli bakışlar fırlatır.

Kadın, ayakkaplardan birinin ayağına pek olmadığını anlar birden, düzeltmek için eğilir; böylece, cömert göğsünün zindandan dışarı uğramasına izin vermiş olur, şeref ve namus elverdiği ölçüde, ama oyuncunun tecrübeli gözleri orda kazanılacak büyük ödüller olduğunu hemen görebilecek kadar.

Şimdi kadın az daha yaklaşır, yere çöker, içinde nefis yiyecekler bulunan bir çıkını ve kırmızı şarapla dolu bir tulumu açar. Jonas Skat heyecanlanıp arabadan düşmemek için kendini zor tutar. Arabanın basamaklarında dinelirken, yakındaki bir ağaca tutunarak dengesini sağlar, bacak bacak üstüne atıp selâmlar.

Kadın, yağı damlıyan bir tavuk budunu sessizce ısırır. Oyuncu işte tam o sıra, şehvetli arzularla yüklü parlak bir bakışla çarpılır. Skat bu bakışı görür görmez, ansızın bir karar verir, arabadan atlar, yüzü kızaran kızın önünde diz çöker.

Kızın bu yakınlığından eli ayağı çözülür, cam gibi bakışlarla bakar ona, derin derin solur. Skat, kızın küçük, tombul ellerine öpücükler kondurmayı ihmal etmez. Güneş pırıl pırıl yanmakta, küçük kuşlarsa çalılıklarda sesler çıkarmaktadır.

Kız şimdi arkaya yaslanmak zorunda; bacakları artık onu taşımak istemiyor sanki. Şaşırmış, o geniş azık torbasından bir tavuk

butu daha çıkarır, kızlığını bir ödül olarak sunarcasına, alımlı ve yengi kazanmış bir tavırla Skat'a uzatır.

Skat bir ân duralar, ama savaşı yöneten kendisidir daha. Tavuk butunu otların arasına düşürür, kızın pembe kulağına bir şeyler fısıldar.

Sözleri hoşa gitmiş gibidir. Kız kollarını oyuncunun boynuna dolayıp öyle bir şiddetle çeker ki kendine, ikisi de dengesini yitirir, yumuşak otların üstüne yuvarlanırlar. Küçük kuşlar, ürkmüş çığlıklarla kanatlanırlar.

Jof, elinde titrek bir fener, kızgın güneşte dinelmektedir. Mia, ileri doğru çekilerek sahneye getirilmiş bir peykenin üstünde uyur gibi yapmakta.

JOF Geceyle ay tutmuş ortalığı yine
İşte karım uyur, narin öylesine.

HALKTAN BİR SES: Kadın horluyor mu?

JOF: Şunu belirteyim ki, bu bir tragedyadır, tragedyalarda ise horlamak olmaz.

HALKTAN BİR SES: Ne olursa olsun horlamalı bence.

Bu düşünce, seyircide neşeye yol açar. Jof'un kafası biraz karışır, rolünden ayrılır; ama Mia kendini tutar, horlamağa başlar.

JOF: Geceyle ay tutmuş ortalığı yine.
İşte horlar –uyur yani– karım narin
öylesine.
Şu kapının ardına saklanayım hele.

O bağlıdır âşığına,
Ama bağlı değil bana.
Birazdan gelir adam gizli gizli
Onun şehvetini uyarmağa besbelli.
Artık geberteceğim ben bu adamı,
Bana boynuz taktırıyor yatağımda,
kolay mı?
Bakın işte geliyor ayışığında nasıl,
Beyaz bacakları pırıl pırıl.
Bir fare gibi sessiz ,uzanayım şuraya,
Öleceğini bildirecek değilim ya.

Jof saklanır. Mia horlamayı keser, doğrulup oturarak sola bakar.

MIA: Gelir işte geceleyin, görün,
Sevgilim, sevinci gönlümün.

Susar, gözlerini dört açıp önüne bakar. Hanın önündeki avluda hava, sıcağa karşın, bu ana dek daha çok neşelidir.
Ama birden değişme olur. Gülüşen, çene çalan halk susuverir. Güneşten yanmış derilerinin altında yüzleri solar gibidir; çocuklar oyunlarını bırakır, ağızları açık, gözleri ürkmüş, kalakalırlar. Jof perdenin önüne sıçrar. Boyalı yüzünde bir yılgı anlatımı vardır. Mia, kucağında Mikael, ayağa kalkmıştır. Avludaki kadınlardan kimi dizüstü çökmüş, kimi yüzünü örtmekte, birçoğu da yarı unutulmuş dualar mırıldanmağa başlamıştır.
Hepsi yüzünü beyaz yoldan yana çevirmiş. Şimdi tiz bir türkü işitilmekte. Çılgınca bir şey, nerdeyse bir çığlıktır bu.

Tepenin üstünde, çarmıha gerili bir İsa sağa sola sallanmakta.

Haç taşıyanlar, çok geçmeden görünürler. Bunlar Dominik keşişleridirler, yüzleri kukuleteyle örtülü. Ardı arası kesilmez, boyuna gelirler; ağır tabutlarla yüklü tahtıravanlar taşımakta, ya da, birden uzanan elleriyle kutsal kalıntılara sarılmaktadırlar. Kara kukuleteleri çevresinde toz yükselir; buhurdanlar sallandıkça, çürümüş ot kokan koyu, külrengi bir duman salarlar.

Keşiş safından sonra, bir başka alay gelir. Erkekler, oğlanlar, yaşlı erkekler, kadınlar, kızlar, çocuklar koludur bu. Hepsinin elinde çelik uclu kamçılar vardır, bunlarla kendi kendilerini ve birbirlerini, esrikçe uluyarak kırbaçlarlar. Ağrıdan kıvranırlar; yabanlaşmış gözleri yuvalarından uğrar; dudakları yarılmış, dilim dilim olmuş, köpükler akmakta. Cinnetin eline düşmüşler. Kendi ellerini, kollarını ısırırlar, birbirlerini şiddetle, nerdeyse ritmik taşkınlıklarla kırbaçlarlar. Baştanbaşa o tiz türkü duyulur, patlayan boğazlardan uludukça ulur. Birçoğu sallanarak düşer, yine doğrulur; kırbaçlamayı yoğunlaştırmak için birbirine destek olurlar, yardım ederler.

Alay şimdi, hanın önündeki yol kavşağında durur. Keşişler diz çökerler, yumruklaşmış ellerle yüzlerini gizliyerek, kollar sımsıkı yapışmış. Türküleri durmak bilmez. Ağaçtan haçındaki İsa figürü, kalabalığın başları üstüne kaldırılır. Yengi kazanmış İsa değildir bu, yara-

ları, kan, çakık çivileri ve ağrılardan katılan yüzüyle, acı çeken İsa'dır. Ağaçtan haça çivilenmiş, aşağlanmağa ve utanca katlanan, Tanrının oğlu.

Tövbeliler artık yolun çamuruna batmışlardır. Kurbanlık davar gibi, oldukları yere çökerler. Çığlıkları, keşişlerin türküsüyle birlikte, bulanık bulutları arasından, güneşin ak ateşine doğru yükselir.

İri yarı dört köşe bir keşiş, diz çöktüğü yerden doğrulur, güneşten kızarıp esmerleşen yüzünü açar. Gözleri pırıldar; sesi, yetersiz bir aşağlamayla kalınlaşmış.

KEŞİŞ: Tanrı cezamızı verdi. Hepimiz kara ölümle yok olacağız. Sen, ey ağzı açık davar gibi orda dikilip duran; sen, ey tıka basa doymuş bir hoşnutluk içre otu-

ran; biliyor musunuz ki, belki de son saatinizdir bu? Ölüm, hemen arkanızda dineliyor. Tacının güneşte nasıl pırıldadığını görüyorum. Başlarınız üstüne kaldırırken, yanıp sönüyor tırpanı. Önce hangimizi vuracak? Sen, ordaki, keçi gibi bakıp duran, yarıda kalmış son nefeste çarpılacak mı ağzın, daha geceye varmadan? Ya sen, ey kadın, yaşam ve özkıvançla çiçeklenen, daha tan sökmeden solacak, yok olup gidecek misin? Sen, arkadaki, şiş burunlu aptal sırıtışlı, süprüntünle yeryüzünü kirletmek için daha bir yılın kaldı mı bari? Biliyor musunuz ki, ey vurdum duymaz budalalar, hepiniz yargı giydiniz, bugün yarın öleceksiniz, ya da öbür gün? Söylediklerimi işitiyormusunuz? Sözümü işitiyor musunuz? Yargı giydiniz, yargı!

Keşiş, acı bir yüz ve soğuk, aşağlıyan bakışlarla bakınarak susar. Yumruklarını sıkar, bacaklarını açıp yüzünü yukarı çevirir.

KEŞİŞ: Rabbim, bu aşağılanmışlığımızda sen acı bize! Tiksinerek, hor görerek yüz çevirme bizden, oğlun İsa Mesih aşkına, acı bize!

Kalabalık üstüne haç çıkarır, derken güçlü bir sesle yeni bir türküye başlar. Keşişler doğrulup türküye katılırlar. Tövbeliler, insanüstü bir güçle yönetilircesine, kendilerini yeniden kırbaçlamağa koyulurlar, ağlıya inliye.

Alay sürer. Bu kola yeni üyeler katılmıştır; artık yürüyemiyenler, yolun tozu toprağı içinde gözyaşı içinde yatakalırlar.
Silâhtar Jöns birasını içer.

JÖNS: Şu kıyamet palavralarına bak hele. Çağdaş kişilerin kafalarına uygun besin midir bu? Bunları ciddiye almamızı gerçekten umuyorlar mı?

Şövalye, yorgun argın sırıtır.

JÖNS: Evet, şimdi bana gülüyorsunuz, efendimiz. Ama şu birbirimize anlattığımız masalların çoğunu okumuş, işitmiş, ya da yaşamış olduğumu belirtmeme izin veriniz.

ŞÖVALYE (*esner*): Peki, peki.

JÖNS: Tanrı Baba, melekler, İsa Mesih ve Kutsal Ruhla ilgili hayalet öykülerini bile, bütün bunları ben öyle pek heyecanlanmadan kabul etmişimdir.

Ayak ucuna çömelen kızın üstüne eğilir, başını fiskeler; şövalye birasını sessizce içer.

JÖNS (*hoşnut*): Küçücük midem benim dünyamdır, kafam sonrasızlığım, ellerimse, olağanüstü iki güneş. Zamanın aşağılık sarkaçlarıdır bacaklarım, kirli ayaklarımsa, felsefem için görkemli iki başlangıç noktası. Her şey ancak bir geğirme kadar değerlidir, şu farkla ki, geğirme daha bir rahatlatır.

Bira bardağı boşalmıştır. Jöns iç çekerek ayağa kalkar. Kız onu gölge gibi izler.

Avluda, islenmiş yüzü karanlık bir anlatım içinde, iri yarı bir adama raslar. Adam Jöns'ü kükriyerek durdurur.

JÖNS: Ne diye bar bar bağırıyorsun?

PLOG: Ben demirci Plog, sen de silâhtar Jöns.

JÖNS: Olur a.

PLOG: Karımı gördün mü?

JÖNS: Yoo, görmedim. Ama görseydim, o da sana benzeseydi, hemen unutuverirdim gördüğümü.

PLOG: Eh, öyleyse görmedin.

JÖNS: Belki kaçmıştır.

PLOG: Bir bildiğin mi var?

JÖNS: Bildiğim çok şey var, ama karınla ilgili değil. Hana git. Belki yardım ederler sana.

Demirci üzgün üzgün içini çekerek hana girer.

Han pek küçüktür, daha yeni uyanmış sonrasızlık korkularını unutmak için yiyip içen insanlarla dolu. Ocakta, demir şişe geçirilmiş bir domuz çevrilip kızartılmakta. Kanatlı pencerenin dışında güneş parıldamaktadır. Keskin ışınları, ter ve dumanla dolmuş odanın karanlığına işlemekte.

TÜCCAR: Doğru ya! Veba batı kıyısı boyunca yayılıyor. Halk sinekler gibi kırılıyor. Yılın bu çağında işlerin iyi gitmesi gerekirdi, ama Allah kahretsin, mallar olduğu gibi kaldı.

KADIN: Yargı gününden söz ediyorlar. Bütün bu belirtiler de ne korkunç. Kocamış bir kadının karnından kurtlar, doğranmış eller, daha başka, biçimsiz yaratıklar boşanmağa başlamış, köydeyse kadının biri dana başı doğurmuş.

YAŞLI ADAM: Yargı günü ha. Düşünün.

ÇİFTÇİ: Buraya bir aydır yağmur yağmadı. Ürünlerimizden olacağız besbelli.

TÜCCAR: Halk da delice şeyler yapıyor, bana kalırsa. Memleketten kaçıyor, her gittikleri yere vebayı da götürüyorlar.

YAŞLI ADAM: Yargı günü ha. Bir düşünün hele, düşünün bir!

ÇİFTÇİ: Dedikleri gibiyse, kişi evine bakıp elden geldiğince yaşamanın tadını çıkarmalı bence.

KADIN: Ama başka şeyler de oluyor, sözü bile edilemiyecek şeyler. (*Fısıldar*) Adı ağza alınmıyacak şeyler ama rahiplerin dediğine göre, kadın bacakları arasında taşıyormuş onu, bu yüzden de temizlenmesi gerekiyormuş ya.

YAŞLI ADAM: Yargı günü ha. Mahşer atlılarıysa köy yolunun dönemecinde bekliyorlar. Sanırım yargı gecesi gelecekler, gün batarken.

KADIN: Kendini ateşle arıtıp ölenler var, ama rahiplerin dediğine göre, arıduru ölmek cehennemlik olarak yaşamaktan yeğmiş.

TÜCCAR: Her şeyin sonu bu, evet, sonu. Kimse açıkça söylemiyor ya, biz hepimiz biliyoruz ki, sonumuz geldi. Halksa korkudan çıldırıyor.

ÇİFTÇİ: Demek sen de korkuyorsun.

YAŞLI ADAM: Yargı günü geceye döner, gökten yere melekler iner, mezarlar açılır. Dehşetinden bakamazsın.

Yavaş seslerle fısıldaşırlar, birbirlerine sokulurlar. Demirci Plog, ite kaka yol açarak, giysisi hâlâ üstünde duran Jof'un yanına gelir. Jof'un karşısında Raval oturmaktadır, hafifçe öne eğilmiş, buram buram terlemekte. Raval, masanın üstünde bir kolçak yuvarlar.

RAVAL: Bu kolçağı ister misin? Ucuza alabilirsin.

JOF: Param yok.

RAVAL: Som gümüşten.

JOF: Hoş, ama bana gelmez. Belli ki pek pahalı.

PLOG: Bağışlayın, karımı gören var mı burda?

JOF: Yitti mi ki?

PLOG: Kaçtığını söylüyorlar da.

JOF: Seni bırakıp da mı?

PLOG: Oyuncunun biriyle.

JOF: Oyuncu mu? Beğenisi bu denli kötüyse, bırak gitsin bence.

PLOG: Doğrusun. Ama ilk aklıma gelen, onu gebertmek oldu.

JOF: Aa! Canına kıymak ha, ne korkunç şey.

PLOG: Oyuncuyu da geberteceğim.

JOF: Oyuncuyu mu?

PLOG: Elbette, onu kaçıran herifi.

JOF: Ama bunu hak edecek ne yaptı ki adam?

PLOG: Salak mısın sen?

JOF: Oyuncu ha! Şimdi anladım. Onlar sürüyle; onun için, belli bir şey yapmamış olsa bile, salt oyuncu diye gebertmelisin onu.

PLOG: Biliyor musun, benim karı bu tiyatro numaralarına tâ öteden beri merak sarardı.

JOF: Bu da yıkımı oldu ha?

PLOG: Kendi yıkımı ama, benim değil; mutsuz doğana yıkım kolay kolay dokunamaz da ondan. Doğru değil mi?

Raval şimdi tartışmaya girer. Hafif esrimiştir, tiz sesinde kötülük vardır.

RAVAL: Bana bak! Orda oturmuş, yalan söylüyorsun demirciye.

JOF: Ben ha! Yalancı ha!

RAVAL: Sen de oyuncunun birisin, Plog'un karısını kaçıran belki de ortağındır.

PLOG: Sen de oyuncu musun?

JOF: Oyuncu mu! Ben ha! Kendim için böyle bir şey diyemem pek!

RAVAL: Seni öldürmeliyiz, mantık böyle gerektiriyor.

JOF (*güler*): Çok hoşsunuz doğrusu.

RAVAL: Ne tuhaf, sarardın. Vicdanında bir şey mi var yoksa?

JOF: Amma hoşsunuz. Hoş değil mi sence? (*Plog'a*) Yaa, değil demek?

RAVAL: Bıçakla seni şöyle biraz işaretlesek mi ne, hani senin gibi alçaklara yaparlar ya, öyle işte.

Plog yumruklarıyla masaya bir indiriş indirir, tabaklar havaya sıçrar. Kendisi ayağa kalkar.

PLOG(*bağırarak*): Nc yaptın karımı?

Oda sessizleşir. Jof bakınır, ama ne bir çıkış vardır, ne bir kaçacak yer. Ellerini masaya kor. Ansızın havada bir bıçak yanıp söner, masaya, tam parmaklarının arasına saplanır. Jof ellerini çekiverir, başını kaldırır. Yarı şaşırmış gibidir, gerçek ona daha iyi açılmıştır, sanki.

JOF: Canımı yakmak mı istiyorsun? Niye? Birini mi kışkırttım, yoluna mı durdum? Hemen şimdi gideyim, bir daha da gelmiyeyim.

Jof, bir onun yüzüne bakar, bir berikinin, ama kimse ona yardım etmeğe, onu savunmağa istekli görünmez.

RAVAL: Ayağa kalk da herkes işitsin. Daha gür konuş.

Jof, titreyerek doğrulur. Bir şey söylemek istercesine, ağzını açar, ama tek söz çıkmaz.

RAVAL: Amuda kalk da, ne denli iyi bir oyuncu olduğunu görelim.

Jof masaya çıkar, amuda kalkar. Bir el kendidisini ileri doğru itince, döşemeye yıkılır. Plog doğrulur, tek eliyle onu ayağa kaldırır.

PLOG (*bağırır*): Ne yaptın karımı?

Demirci öyle bir hışımla vurur ki, Jof masanın üstünden uçar. Raval üstüne eğilir.

RAVAL: İnleyip durma orda. Kalk da oyna.

JOF: İstemiyorum, oynıyamam.

RAVAL: Ayı taklidi yap da görelim.

JOF: Ayıyı oynıyamam ben.

RAVAL: Bir görelim canım oynıyamadığını.

Raval, Jof'u bıçağının ucuyla hafifçe dürter. Jof alnından, yanaklarından soğuk terler boşanırken, korkudan yarı canı çıkmış, ayağa kalkar. Kollarını, bacaklarını sallıyarak, yüzünü acayip biçimlere sokarak, masaların üstünde hoplayıp zıplamağa başlar. Kimi güler, ama çoğu sessizce oturur. Jof, ciğeri çatlıyacakmış gibi solumaktadır. Dizüstü yıkılır, biri üstüne bira döker.

RAVAL: Kalk hadi! Uslu ayı ol bakalım.

JOF: Ben bir şey yapmadım ki. Ayıyı oynamağa gücüm kalmadı artık.

Tam bu sırada kapı açılır, içeri Jöns girer. Jof bunu fırsat bilip sıvışır. Raval onu izlemek ister, ama birden durur. Jöns'le Raval bakışırlar.

JÖNS: Bir daha karşılaşırsak sana ne yapacağımı söylemiştim, aklında mı?

Raval ağzını açmadan geri çekilir.

JÖNS: Ben sözünü tutan adamım.

Jöns bıçağını çeker, Raval'in alını yanağına dek çizer. Raval duvara doğru sendeler.

Sıcak gün geceye dönmüştür. Handan türküler, ulumalar işitilir. Ormana yakın bir çukurda aydınlık oyalanır daha. Otların, çalıların arasına saklanmış bülbüller ötüşür, sessizlikte onların sesleri yankılanır.

Oyuncuların arabası küçük bir deredir; at da az ilerde, kuru otlar arasında yayılmakta. Mia kucağında oğlu, arabanın önünde oturmuş. Birlikte oynıyarak mutlu mutlu gülüşmekteler.

Şimdi tepelerin uclarını yumuşak bir ışık parıltısı okşamaktadır, deniz üstündeki kırmızı bulutlardan son bir yansıma.

Arabadan az ilerde, şövalye çömelmiş, satrancını oynar. Başını kaldırır.

Akşam ışığı arabanın ağır tekerleklerini, kadını çocuğu geçip ilerler. Şövalye kalkar.

Mia onu görür, gülümser. Şövalyeyi eğlendirmek istermiş gibi, çırpınan oğlunu havaya kaldırır.

ŞÖVALYE: Adı ne?

MIA: Mikael.

ŞÖVALYE: Kaç yaşında?

MIA: Yakında ikisine basacak.

ŞÖVALYE: Yaşına görc iri.

MIA: Öyle mi dersiniz? Evet, biraz iri.

Çocuğu yere bırakır, eteğini silkmek için yarı doğrulur. Yeniden oturduğunda, şövalye yaklaşır.

ŞÖVALYE: İkindi üstü gösteriniz vardı.

MIA: Berbat mıydı sizce?

ŞÖVALYE: Şimdi yüzünüz boyasızken daha güzelsiniz, bu fistansa daha bir yakışmış,
MIA: Biliyor musunuz, Jonas Skat kaçıp bizi yüzüstü bırakınca, başımız bayağı derde girdi.
ŞÖVALYE: Kocanız mıydı?
MIA (*güler*): Jonas mı! Kocam öteki. Adı Jof.
ŞÖVALYE: Yaa, demek o.
MIA: Şimdi onunla bir başımıza kaldık. Yine bir takım elçabukluklarına başlamamız gerek, bu da zahmetine değmez bir şey.
ŞÖVALYE: Siz de elçabukluğu filan gösteriyor musunuz?
MIA: Elbette gösteriyoruz. Jof pek usta bir hokkabazdır.
ŞÖVALYE: Mikael cambaz mı olacak?
MIA: Jof öyle istiyor.
ŞÖVALYE: Ama siz istemiyorsunuz.
MIA: Bilmem ki. (*Gülümsiyerek*) Belki de şövalye olur.
ŞÖVALYE: İnanın bana, o da pek zevkli değil.
MIA: Doğru, pek mutlu görünmüyorsunuz.
ŞÖVALYE: Öyle.
MIA: Yorgun musunuz?
ŞÖVALYE: Evet.
MIA: Neden?
ŞÖVALYE: Sıkıcı biri var yanımda.
MIA: Silâhtarınızı mı demek istiyorsunuz?
ŞÖVALYE: Hayır, o değil.
MIA: Kimi demek istiyorsunuz öyleyse?
ŞÖVALYE: Kendimi.

MIA: Anlıyorum.

ŞÖVALYE: Anlıyor musunuz, sahi mi?

MIA: Evet, oldukça iyi anlıyorum. Acaba insanlar neden ellerinden geldiğince sık işkence ediyorlar kendilerine, derim çoğu kez. Doğru değil mi?

Başıyla canlı canlı onaylar; şövalye ciddî, gülümser.

Şimdi handan gelen bağırtılar, gürültüler daha bir gürleşir. Çimenli tümseğin ötesinde kara şekiller titreşir. Biri yıkılır yere, kalkıp koşar. Jof'tur bu. Mia onu kollarını uzatarak karşılar, Jof yüzünü elleriyle gizliyerek çocuk gibi inler, gövdesi sallanır. Diz çöker. Mia onu kendine çekerek küçük, kaygılı sorular yağmuruna tutar. Ne yaptın? Nasılsın? Ne var? Canın acıyor mu? Ne yapabilirim? Hiç mi acımadılar sana? Bir koşu gidip bir bez parçası bulur, suya batırır, kocasının kirli, kana bulanmış yüzünü dikkatle yıkar.

Sonunda, biraz üzünçlü bir yüz çıkar ortaya. Alnındaki bir yarayla burnundan kan akar, dişlerinden biri sallanır, yoksa, Joj'a pek de bir şey olmamıştır.

JOF: Aman, acıyor.

MIA: Ne diye kalktın da oraya gittin? Tabii içtin de.

Mia'nın kaygısı, yumuşak bir öfkeyle yer değiştirmiştir. Gereğinden biraz daha sert fiskeler indirir.

JOF: Amaan! Bir şey içmedim ben.

MIA: Öyleyse arkadaşlık ettiğin meleklerle şeytanlar üstüne böbürleniyordun. Kafasında bir sürü düşünceler, kuruntular olan kimseden hoşlanmazlar.

JOF: Yemin ederim sana, melekler üstüne tek söz söylemedim.

MIA: Tabii türkü söylüyor, dansediyordun. Oyunculuğu elden bırakmazsın hiç. İnsanlar ona da kızarlar, biliyorsun.

Jof karşılık vermez, kolçağı aranır. Bozulmuş bir anlatımla, Mia'ya uzatır

JOF: Bak ne getirdim sana.

MIA: Nerden buldun parayı?

JOF (*kızgın*): Aldım ya, sen ona bak.

Kolçak alacakaranlıkta hafifçe pırıldar. Mia kolçağı bileğine geçirir. Sessizce onu seyrederler, yüzleri yumuşar. Bakışırlar, birbirinin eline dokunurlar. Jof başını Mia'nın omuzuna yaslar, içini çeker.

JOF: Ah nasıl da dövdüler beni.

MIA: Ne diye sen de onları dövmedin?

JOF: Ben sadece korkup kızıyorum. Vurmağa fırsat bulamıyorum bir türlü. Ama kızdım mı da kızarım ha, bilirsin. Aslanlar gibi kükredim.

MIA: Korktular mı bari?

JOF: Yoo, sadece gülüştüler.

Oğulları Mikael sürüne sürüne yanlarına gelir. Jof yere uzanır, oğlunu üstüne çeker. Mia,

elleriyle dizleri yerde, Mikael'i koklıya koklıya oynar onunla.

MIA: Ne hoş kokuyor, farkında mısın?

JOF: Öyle de sıkı ki. Tutması kolay oluyor. Ne gürbüz şeysin sen. Tam bir cambaz gövdesi bu.

Mikael'i havaya kaldırıp bacaklarından tutar. Mia, şövalyenin varlığını hatırlıyarak birden bakışlarını kaldırır.

MIA: Evet, işte kocam Jof.

JOF: Tünaydın.

ŞÖVALYE: Tünaydın.

Jof biraz sıkılır, ayağa kalkar. Üçü de sessizce bakışır.

ŞÖVALYE: Demin karınıza da söyledim ya, eşsiz bir oğlunuz var. Büyük sevinç getirecek size.

JOF: Evet, hoştur.

Yine susarlar.

JOF: Şövalyeye sunacak bir şeyimiz yok mu Mia?

ŞÖVALYE: Eksik olmayın, bir şey istemem.

MIA (*ev kadınlığına özenerek*): İkindiyin bir sepet yaban çileği toplamıştım. Biraz sütümüz de var, inekten daha yeni...

JOF: ... Sağmamıza *izin verdikleri* bir inekten sağılmış. Bu gösterişsiz yemeğimize buyurursanız, büyük bir şeref olur bizim için.

MIA: Lütfen oturun da, ben yemeği getireyim.

Otururlar. Mia, Mikael ile uzaklaşır.

ŞÖVALYE: Burdan sonra nereye gidiyorsunuz?

JOF: Elsinore'deki ermişler yortusuna,

ŞÖVALYE: Oraya gitmenizi salık vermem.

JOF: Sorabilir miyim neden?

ŞÖVALYE: Veba, güney kıyısını izliyerek o yönde yayıldı da. On binlerce insan ölüyormuş.

JOF: Sahi mi? Eh, yaşamak güçleşir bazan.

ŞÖVALYE: Bir teklifim var... (*Jof şaşırmış, ona bakar*)... Bu gece ormanı geçerken beni izleseniz diyorum, canınız isterse evimde de kalırsınız. Ya da doğu kıyısı boyunca gidersiniz. Orası belki daha bir güvenlidir sizin için.

Mia bir tas yaban çileği ve sütle döner, aralarına kor, ikisine de birer kaşık verir.

JOF: Buyurmaz mısınız?

ŞÖVALYE: Eksik olmayın.

MIA: Ormandan toplanmış yaban çileği bunlar. Böyle irisini hiç görmemiştim. Şu karşıda, tepenin yamacında bitmişler. Nasıl da kokuyorlar!

Kaşıkla göstererek gülümser. Şövalye başını eğer derin bir düşünceye dalmıştır sanki. Jof içtenlikle yer.

JOF: Teklifiniz güzel, ama düşünmeliyim.

MIA: Ormanı yanımızda birileriyle geçmek daha akıllıca olur. Devler, hayaletler, haydutlarla doluymuş orası. Öyle işittim.

JOF (*ayak direrecesine*): Evet, fena fikir değil, ama düşünmem gerek. Skat ayrıldığına göre, bu topluluktan ben sorumluyum. Ne de olsa, bütün kumpanyanın yönetmeni oldum.

MIA (*yansılıyarak*): Ne de olsa, bütün kumpanyanın yönetmeni oldum.

Jöns tepeden aşağı yavaş yavaş yürüyerek gelir, hemen ardında da kız vardır. Mia kaşığıyla gösterir.

MIA: Biraz çilek ister misiniz?

JOF: Bu adam benim hayatımı kurtardı. Otur dostum, otur da beraber olalım.

MIA (*gerinerek*): Ah ne güzel şey bu.

ŞÖVALYE: Kısa bir süre.

MIA: Hemen her zaman. Günler birbirine benzer. Bunda yadırganacak bir şey yok. Yaz, elbette kıştan iyidir, yazın üşümek zorunda kalmazsınız da ondan. Ama en iyisi bahar.

JOF: Bahar üstüne bir şiir yazdım. Belki dinlemek istersiniz. Bir koşu gidip çengimi alayım. (*Arabadan yana fırlar*)

MIA: Şimdi olmaz, Jof. Konuklarımız senin türkülerinden hoşlanmıyabilirler.

JÖNS (*incelikle*): Ne demek! Ben de küçük küçük türküler yazarım. Örneğin, çapkın bir balık üstüne çok tuhaf bir türkü biliyorum, daha önce işitmediğinize eminim.

Şövalye ona bakar.

JÖNS: Bundan sonra da işitemiyeceksiniz. Sanatıma değer vermiyen kişiler var burda, kimsenin keyfini kaçırmak istemem. Duygulu bir ruhum var benim.

Jof çengiyle çıkagelir, küçük, cicili bicili bir sandığın üstüne oturup çalgıyı çalmağa başlar, ezgisini arıyarak sessizce mırıldanır. Jöns esniyerek yere uzanır.

ŞÖVALYE: İnsanların başında öyle çok dert var ki.

MIA: İki kişi olmak her zaman daha iyidir. Sizin kimseniz yok mu?

ŞÖVALYE: Eh, vardı sanırım.

MIA: Peki şimdi ne yapıyor?

ŞÖVALYE: Bilmem.

MIA: Çok ciddî görünüyorsunuz. Sevgiliniz miydi?

ŞÖVALYE: Yeni evlenmiştik, birlikte oynardık. Çok çok gülerdik. Gözlerine, burnuna, o güzel, minik kulaklarına türküler yakardım. Birlikte ava çıkar, geceleriyse dansederdik. Evimiz hayatla dolup taşardı...

MIA: Biraz daha çilek ister misiniz?

ŞÖVALYE (*hayır anlamında başını sallar*): İnanç işkencedir, bunu bilir miydiniz? Karşınızdaki karanlıkta duran, nice bağırırsanız bağırın bir türlü görünmiyen birini sevmek gibi.

MIA: Ne demek istediğinizi anlıyamadım.

ŞÖVALYE: Şurda sizinle, kocanızla otururken söylediğim her şey anlamsız ve gerçekdışı geliyor. Her şey birdenbire nasıl da önemsizleşiyor.

Süt tasını eline alır, birkaç kez kana kana içer. Sonra dikkatle yere koyup bakışlarını yukarı kaldırır.

MIA: Artık o kadar ciddî görünmüyorsunuz.

ŞÖVALYE: Bu anı unutmıyacağım. Sessizliği, alacakaranlığı, çilek ve süt taslarını, akşam aydınlığındaki yüzlerinizi. Uyuyan Mikael'i, çengini çalan Jof'u. Konuştuğumuz şeyleri hatırlamağa çalışacağım. Ağzına kadar taze sütle dolu bir tas gibi, ellerim arasında dikkatle taşıyacağım bu anıyı. (*Yüzünü öteye çevirip, renksiz kurşuni göğe doğru bakar*) Hem uygun bir işaret olacak bu, yetecek bana.

Kalkar, ötekileri başıyla selâmlayıp ormana doğru iner. Jof çengini çalar durur. Mia otların üstüne uzanır.
Şövalye satranç takımını alıp kumsala doğru götürür. Ortalık sessiz ve ıpıssızdır; deniz durgun.

ÖLÜM: Beklettiniz beni.

ŞÖVALYE: Bağışlayın. Birkaç dakika oyaladılar da. Savaş yöntemimi size açıkladığım için, bende çekilme başladı. Sıra sizde.

ÖLÜM: Neden öyle kıvançlı görünüyorsunuz?

ŞÖVALYE: O benim gizim.
ÖLÜM: Elbette. Şimdi atınızı alıyorum.
ŞÖVALYE: Yaptığınız doğru.
ÖLÜM: Oyun mu oynadınız bana?
ŞÖVALYE: Elbette. Tam kapanın içine düştünüz. Şah!
ÖLÜM: Neye gülüyorsunuz?
ŞÖVALYE: Gülmeme aldırmayın; şahınızı kurtarmağa bakın.
ÖLÜM: Oldukça kibirlisiniz.
ŞÖVALYE: Oyunumuz hoşuma gidiyor.
ÖLÜM: Sıra sizde. Çabuk olun. Vaktim biraz dar da.
ŞÖVALYE: Anlıyorum, yapılacak bir sürü işiniz var, ama oyunu bırakamazsınız. Zaman ister bu.

Ölüm karşılık vermek üzeredir, ama durup satranç tahtasının üstüne eğilir. Şövalye gülümser.

ÖLÜM: Ormanı geçerken, hokkabazla karısına eşlik mi edeceksiniz? Şu Jof ile Mia adındakilere, hani bir de oğulları var ya.
ŞÖVALYE: Neden soruyorsunuz?
ÖLÜM: Hiiç, nedeni filan yok.

Şövalye birden gülümsemez olur. Ölüm ona küçümsiyerek bakar.

Gün batımından hemen sonra, küçük topluluy hanın avlusunda derilir. Şövalye, Jöns ile kız, arabada da Jof ile Mia. Oğulları Mikael çoktan uyumuş. Jonas Skat hâlâ yok.

Jöns, gece yolculuğu için hazırlık görüp bir kadeh bira içmek üzere hana girer. Birkaç çiftçi ile bir köşede akşam yemeğini yiyen hizmetçi kızlar bir yana, han boş ve sessizdir. Küçük pencerelerden biri önünde yalnız, iki büklüm olmuş, elinde bir testi konyak, biri oturmakta. Yüzü pek bir üzünçlü. Arasıra kocaman bir hıçkırıkla sarsılır. Oracıkta oturmuş ağlıyan demirci Plog'dur bu.

JÖNS: Aman Tanrım, demirci Plog değil mi bu?

PLOG: Tünaydın.

JÖNS: Burda yapayalnız burnunu çekip duruyorsun ha?

PLOG: Ya ya, demirciye bak sen. Tavşan gibi inliyor.

JÖNS: Ben senin yerinde olsaydım, bir karıdan böyle kolayca kurtuluverdim diye, sevinirdim.

Jöns demircinin sırtına hafifçe vurur, susuzluğunu birayla dindirip onun yanı başına oturur.

PLOG: Evlendin mi hiç?

JÖNS: Ben mi? Yüz kez mi desem, daha çokmu desem. Bütün karılarımın sayısını tutamaz oldum. Ömrün yolda geçerse, böyle olur çoğu zaman.

PLOG: Seni temin ederim ki *tek* karı yüz karıdan beter; yalansam, şu kahpe dünyanın en zavallı heriflerinden daha kara olsun

alnımın yazısı, hoş, bu da olmıyacak şey değil ya.

JÖNS: Öyle, *kadınla* da cehennemdesin, *kadınsız* da. Onun için, neresinden bakarsan bak, en iyisi, tam tadındayken canına okumak hepsinin.

PLOG: Kadınların dırdırı, çocukların çığrışması, ıslak bebek bezleri, sivri tırnaklar, sivri sözler, vurmalar, dürtmeler, bir de şeytanın teki bir kaynana oldu mu, tamam. Uzun bir günün sonunda uyumak mı istedin, başlar yeni terane, gözyaşları mı dersin, ölmüşleri uyandıracak kadar gürültülü ağlayıp inlemeler mi.

Jöns, keyifli ,başıyla onaylar. Çok içmiştir, kocakarı sesiyle konuşur.

JÖNS: Niye beni öpüp iyi geceler dilemiyorsun?

PLOG (*aynı biçimde*): Niye türkü söylemiyorsun bana?

JÖNS: Niye beni ilk tanıştığımız zamanlar gibi sevmiyorsun?

PLOG: Niye yeni entarime bakmıyorsun?

JÖNS: Arkanı dönüp horlamayı biliyorsun ancak.

PLOG: Allah kahretsin!

JÖNS: Allah kahretsin. İşte gitti kadın. Sevinmene bak!

PLOG (*öfkeli*): Burunlarını kerpetenle koparacağım, küçük bir çekiçle döveceğim

göğüslerini, başlarına varyosla vuracağım usul mu usul.

Plog bar bar bağırmağa başlar, geniş çapta bir üzünç baskınından bütün gövdesi sallanır. Jöns onu ilgiyle seyreder.

JÖNS: Bak nasıl da uluyor yine.

PLOG: Belki de seviyorum onu.

JÖNS: Demek belki de seviyorsun onu! Öyleyse beni dinle, ey yolunu şaşırmış andavallı; sana şunu söyliyeyim ki, aşk, şehvetin öbür adıdır, şehvet artı şehvet, daha bir sürü aldatmalar, yapmacıklar, yalanlar dolanlar, türlü türlü aylaklıklar.

PLOG: Öyle ya, yine de can yakıyor.

JÖNS: Elbette. Aşk, bütün vebaların en karasıdır; kişi ondan ölebilseydi, aşkta biraz zevk olurdu. Oysa hemen her zaman atlatırsın onu.

PLOG: Yok yok, ben atlatamam.

JÖNS: Hayır, sen de atlatırsın. Aşktan kırk yılda bir, iki zavallı ölür ancak. Aşk nezle kadar salgındır. Direncini, bağımsızlığını, varsa, yürek gücünü yer bitirir. Bu kusurlu dünyada her şey kusurluysa, kendi kusursuz kusurluluğu içinde en kusursuz olanıdır aşk.

PLOG: Ne mutlu sana, yağlı yağlı sözlerin var, hem, ağzından akan zırvalara inanıyorsun da.

JÖNS: İnanmak mı? Kim söyledi inandığımı? Ama güzel güzel öğütler vermeğe

bayılırım. Benden öğüt istersen, birinin fiyatına iki tane alabilirsin, çünkü ne de olsa gerçekten eğitim görmüş adamım ben.

Jöns masadan kalkar, elleriyle kendi yüzünü okşar. Demirci pek umutsuzlaşır, kayışını kavrar.

PLOG: Dinle, Jöns. Ormanı sizinle geçebilir miyim? Çok yalnızım, eve gitmek de istemiyorum, çünkü herkes bana gülecek.

JÖNS: Peki, ama sızlanıp durmıyacaksın, yoksa kaçınmak zorunda kalırız senden.

Demirci kalkıp Jöns'ün boynuna sarılır. İki yeni arkadaş, hafif esrik, kapıya doğru yürürler.

Avluya çıktıklarında, Jof onları görüverir, kızar, bağırarak uyarır Jöns'ü.

JOF: Hey Jöns! Dikkat et. O adam hep dalaşmak ister. Aklı yerinde değil pek.

JÖNS: Öyle ama sadece burnunu çekiyor şimdi.

Demirci, korkudan benzi atan Jof'un yanına çıkar. Plog, elini uzatır.

PLOG: Canını yaktıysam, gerçekten özür dilerim. Kuruyası bir huyum var, malûm a. Ver elini.

Jof sakına sakına, ürkmüş bir el uzatır, iyice sıktırıp ezdirir bu eli. Jof parmaklarını düzelt-

meğe çalışırken, Plog kendini büyük bir iyi niyete kaptırıp kollarını açar.

PLOG: Gel kucaklıyayım seni, kardeşçiğim.

JOF: Sağ ol, eksik olma, daha sonra belki. Şimdi çok acelemiz var da.

Jof, arabanın sürücü yerine atlar çabucak, atı dehler.

Küçük topluluk, ormana ve geceye doğru yola çıkmıştır. Orman karanlık.
İlkin şövalye gelir iri atıyla. Derken Jof'la Mia izler, hokkabazın arabasında birbirine sokulmuş oturan. Mia'nın oğlu kucağındadır. Jöns onları, ağır yükler altındaki atıyla izler. Yedeğinde demirci vardır. Kız, terkisindeki bir dengin üstünde, uyur gibi iki büklüm olmuş. Ayak sesleri, atların yumuşak basışları, insan soluması, yine de sessizdir ortalık.
Derken ay, bulutlardan süzülerek çıkar. Orman, gecenin gerçekdışılığıyla canlanır birden. Göz kamaştıran ışık, kayın ağaçlarının sık yaprakları arasından boşanmaktadır, kımıldıyan, titriyen bir ışık ve gölge dünyası. Yolcular dururlar. Gözleri kaygıyla, önseziyle kararmış. Yüzleri, yüzen ışıkta solgun ve gerçekdışı. Ortalık pek sessiz.

PLOG: Ay buluttan çıktı artık.

JÖNS: İyi oldu. Artık yolu daha iyi görebiliriz.

MIA: Bu gece ay hoşuma gitmiyor.

JOF: Ağaçlar nasıl da kımıldamıyorlar.

JÖNS: Yel esmiyor da ondan.

PLOG: *Hiç* kımıldamıyorlar demek istiyor bence.

JOF: Tam bir sessizlik.

JÖNS: Hiç değilse bir tilki sesi işitilse.

JOF: Ya da baykuş.

JÖNS: Ya da bir insan sesi, kendi sesinin yanısıra.

KIZ: Ayışığında durup beklemek tekin değildir derler.

Ansızın, sessizliğin ve orman yoluna düşen donuk ışığın içinden, hayalet gibi bir araba çıkar.

Yakılacağı yere götürülen büyücü kızıdır bu. Yanısıra yorgun argın ilerliyen, mızrakları omuzlarında, sekiz asker vardır. Kız arabada oturmakta, boynundan kollarından demir zincirlerle bağlı. Gözlerini ayışığına dikmiş. Yanında kara bir şekil oturmakta, kukuletesini yüzüne indirmiş bir keşiş.

JÖNS: Nereye gidiyorsunuz?

ASKER: Yargıyı uygulama yerine.

JÖNS: Haa, şimdi anladım. Şeytanla çiftleşen kız bu. Büyücü ha?

Asker ters ters onaylar. Yolcular, durumsıya durumsıya izlerler. Şövalye atını arabanın yanına sürer. Büyücü kız yarı bilinçli gibidir, ama gözleri apaçık.

ŞÖVALYE: Görüyorum ki ellerini incitmişler.

Büyücü kızın solgun, çocuksu yüzü şövalyeden yana döner, hayır anlamında başını sallar.

ŞÖVALYE: Ağrını dindirecek bir ilâç var bende.

Kız yine hayır anlamında başını sallar.

JÖNS: Niye onu gecenin bu saatinde yakıyorsunuz? Bu günlerde halkın eğlencesi öyle azaldı ki.

ASKER: Ermişler korusun bizi, susun! Nereye gitse, Şeytanı da birlikte götürürmüş bu.

JÖNS: Yediniz de yiğitsiniz desene.

ASKER: Eh, paramızı aldık. Hem bu işi gönüllü yapıyoruz.

Asker kaygıyla büyücü kıza bakarken, fısıldıyarak konuşur.

ŞÖVALYE (*büyücü kıza*): Adın ne senin?

TYAN: Tyan, efendimiz.

ŞÖVALYE: Kaç yaşındasın?

TYAN: On dört, efendimiz.

ŞÖVALYE: Peki Şeytanla birlik olduğun doğru mu?

Tyan sessizce onaylıyarak bakışlarını öteye çevirir. Artık il sınırına varırlar. Yakındaki tepelerin eteğinde bir yol kavşağı vardır. Yakılacak ateşin odunları, kayranın ortasına çoktan yığılmış. Yolcular orda kalırlar, karasız ve meraklı.

Askerler araba beygirini bağlayıp iki uzun ağaç direk çıkarırlar. Bu iki direğe basamaklar çakarlar, böylece merdivene benzer bir şey çıkar ortaya. Tyan buna, kurutulmak üzere gerilmiş bir yılan balığı derisi gibi bağlanacaktır. Çekiç sesleri ormanda yankılanır. Şövalye atın-

dan inmiş, arabaya yaklaşır. Tyan'ın bakışlarını yakalamağa çalışır yine, uyandırmak istermiş gibi kıza hafifçe dokunur.
Kız yüzünü hafifçe ondan yana çevirir.

ŞÖVALYE: Senin Şeytanla birlik olduğunu söylüyorlar.

TYAN: Niye soruyorsunuz?

ŞÖVALYE: Meraktan değil, çok kişisel nedenlerden. Onu ben de tanımak istiyorum.

TYAN: Niye?

ŞÖVALYE: Tanrı'yı sormak istiyorum ona. Bilse bilse, bir o bilir.

TYAN: Onu her zaman görebilirsiniz.

ŞÖVALYE: Nasıl?

TYAN: Dediklerimi yapmanız gerek.

Şövalye, arabanın tahta korkuluğunu öyle sıkı kavrar ki, parmaklarının oynak yerleri ağrır. Tyan öne doğru eğilir, bakışlarını onun bakışlarıyla birleştirir.

TYAN: Gözlerimin içine bakın.

Şövalyenin bakışları, kızın bakışlarıyla karşılaşır. Uzun uzun bakışırlar.

TYAN: Ne görüyorsunuz? *Onu* görüyor musunuz?

ŞÖVALYE: Korku görüyorum gözlerinde, boş, uyuşuk bir korku. Başka bir şey yok.

Susar. Askerler kazıkları hazırlar; çekiç sesleri ormanda yankılanmaktadır.

TYAN: Hiç kimse, hiç bir şey, hiç kimse, öyle mi?

ŞÖVALYE (*hayır anlamında başını sallar*): Hayır.
TYAN: Arkanızda göremiyor musunuz onu?
ŞÖVALYE (*bakınır*): Hayır, kimse yok.
TYAN: Oysa her yerde benimledir o. Elimi şöyle bir uzatsam, eline dokunurum. Şimdi de yanımda. Ateş canımı acıtmıyacak. O her türlü kötülükten koruyacak beni.
ŞÖVALYE: Bunu sana kendisi mi söyledi?
TYAN: Ben biliyorum, ben biliyorum. Bir yerde görmeniz gerek onu, görmeniz. Rahipler onu görmekte güçlük çekmediler, askerler de. Onlar öyle bir korkuyorlar ki, bana ellerini bile süremiyorlar.

Çekiç sesleri kesilir. Askerler, yosuna kök salmış kara gölgeler gibi durmaktadırlar. Zinciri beceriksizce tutup boyun demirine asılırlar. Tyan, tâ uzaklardaymış gibi, ölgün bir sesle inler.

ŞÖVALYE: Niçin ezdiniz ellerini?
ASKER (*ters*): Biz yapmadık.
ŞÖVALYE: Kim yaptı?
ASKER: Keşişe sorun.

Askerler demiri ve zinciri çekerler. Tyan'ın kırpılmış başı sallanır, ayışığında pırıl pırıl. Kararmış ağzı, çığlık atacakmış gibi açılır, ama hiç ses çıkmaz.

Kızı arabadan indirip merdivene ve kazığa doğru götürürler. Şövalye, arabada oturup duran keşişten yana döner.

ŞÖVALYE: Ne yaptınız bu çocuğa?

Ölüm, arkasına dönüp ona bakar.

ÖLÜM: Soru sormayı hiç mi bırakmıyacaksınız?

ŞÖVALYE: Hayır, hiç bırakmıyacağım.

Askerler, Tyan'ı merdivenin basamaklarına zincirlerler. Kız baş eğmiş, kendini onların eline bırakmıştır; ölgün bir sesle hayvan gibi inler, gövdesini duruma uydurmağa çalışır.

Kızı bağladıktan sonra, ateşi yakmağa giderler. Şövalye yukarı çıkıp kızın üstüne eğilir.

JÖNS: Bir an askerleri haklamayı düşündüm, ama bir işe yaramazdı ki. Kızcağız şimdiden ölmüş gibi.

Askerlerden biri yaklaşır. Ateşten koyu bir duman yayılarak yol kavşağıyla tepenin ordaki sessiz gölgeler üstünden geçer.

ASKER: Dikkatli olun dedim size. Kıza fazla yaklaşmayın.

Şövalye, bu uyarmaya kulak asmaz. Elini çukurlaştırıp tulumundan su doldurarak Tyan'a uzatır. Derken kıza bir ilâç verir.

ŞÖVALYE: Al bunu, ağrıyı dindirir.

Dalga dalga duman gelir üstlerine, öksürmeğe başlarlar. Askerler ona doğru ilerleyip merdiveni yakındaki bir köknara dayarlar. Tyan kımıldamadan sarkar, gözleri apaçık.

Şövalye toparlanır, kıpırdamadan durur. Jöns arkasındadır, öfkeden boğazı tıkanmıştır nerdeyse.

JÖNS: Ne görüyor kızcağız? Bana söyliyebilirmisiniz?

ŞÖVALYE (*hayır anlamında başını sallar*): Artık acı duymuyor ki.

JÖNS: Soruma karşılık vermiyorsunuz. Kim gözetliyor şu çocuğu? Melekler mi, Tanrı mı, Şeytan mı, yoksa boşluk mu yalnız? Boşluk, efendimiz!

ŞÖVALYE: Olamaz.

JÖNS: Gözlerine bakın, efendimiz. Zavallı beyni daha yeni tanıyor bir şeyi. Ayın altındaki boşluğu.

ŞÖVALYE: Hayır.

JÖNS: Güçsüz kalakaldık, kollarımız iki yana sarkmış; onun gördüğünü görüyoruz çünkü, bizim yılgımızla onunki bir. (*Taşarcasına*) Zavallı çocuk. Dayanamıyorum buna, dayanamıyorum...

Boğazı tıkanır, birden uzaklaşır. Şövalye atına biner. Yolcular, yol kavşağından ayrılırlar. Tyan sonunda gözlerini yumar.

Orman şimdi çok karanlıktır. Yol, ağaçlar arasında kıvrılmakta. Araba taşlarla kökler üstünde gıcırdar, takırdar. Kuşun biri ansızın acı acı öter.

Jöf başını kaldırır, uyanır. Kolları Mia'nın omuzundayken uyuyakalmıştır. Şövalyenin göl-

gesi, ağaçların gölgeleri üstüne pek belirgin düşmekte.
Sessizliği onu gerçekdışı kılar nerdeyse.
Jöns'le demirci hafif esrik, birbirine destek olmaktadır. Plog birden oturmak zorunda kalır. Yüzünü elleriyle örter, acı acı ulur.

PLOG: Ah, aklıma geldi yine!
JÖNS: Bağırma. Nedir aklına gelen?
PLOG: Karım, Allah kahretsin. Öyle güzel, öyle güzel ki, çalgısız anlatılamaz.
JÖNS: Başladı yine.
PLOG: Gülümsemesi konyağa benzer. Gözleri böğürtlene...

Plog güzel sözler bulmak ister. Kocaman elleriyle aranmaktadır.

JÖNS (*iç çeker*): Kalk ayağa, gözyaşına batmış domuz seni. Ötekileri yitireceğiz.
PLOG: Elbette ya, elbette. Burnu küçük, pembe bir patatese benzer; kıçı olgun bir armuda, evet,kadın değil, baştan aşağı bostan mübarek. İşte karşımda görebiliyorum onu, kolları eşsiz hıyarlar gibi
JÖNS: Ermişler, peygamberler aşkına sus! Kafayı bulmuş olsan da, pek kötü bir ozansın. Sebze bahçen de sıkıyor beni.

Açık bir çimenlikten geçerler. Burası daha bir aydınlıktır; ay ince bir göğün gerisinden pırıldamakta. Demirci ansızın, kocaman bir parmakla ormanın kıyısını gösterir.

PLOG: Şuraya bak.

JÖNS: Bir şey mi görüyorsun?

PLOG: Şuraya bak hele, şuraya!

JÖNS: Benim bir şey gördüğüm yok.

PLOG: Başınızın çaresine bakın dostlar. Vakit geldi! Şu ormanın kıyısında oyuncuyla sarmaş dolaş olan, benim biricik sevgilim değil de kimdir?

İki sevgili, demirciyi görür, ama iş işten geçmiştir. Geri çekilemezler. Skat tabanları yağlayıverir. Plog ardına düşer, varyosunu savura savura, yaban domuzu gibi böğüre böğüre. Birkaç şaşkınlık anı süresince iki hasım, ormanın kurşuni karanlığında, taşlar çalılar arasında sendeler. Düello anlamsız görünmeğe başlar, çünkü ikisi de eşit ölçüde korkmuştur. Yolcular, bu şaşırtıcı gösteriyi sessizce seyrederler. Lisa arada bir çığlık atar, itkiden çok ödevden ötürü.

SKAT (*soluk soluğa*): Ulan fırça saçlı, yedi kancıktan fırlamış piç, ben senin o aşağılık yerinde olsaydım, soluğumdan, sesimden, kollarımdan, bacaklarımdan sözün kısası, bütün gövdemden öyle sonsuz bir utanç duyardım ki, yüzkarası benliğimden hemen kurtarırdım doğayı.

PLOG (*kızgın*): Ulan mis kokulu salak, kendini kolla da, bir osurukta savurmıyayım seni ateşten kıpkızıl kesilmiş oyuncular cehennemine; o zaman oturur, birbirinize monolog çekersiniz, Şeytan'ın kafasını şişirinciye dek.

Derken Lisa, kocasının boynuna sarılır.

LISA: Bağışla beni, sevgili kocacığım. Bir daha yapmam. Çok üzgünüm, bilemezsin şu herif ne korkunç ihanet etti bana.

PLOG: Ne olursa olsun geberteceğim onu.

LISA: Gebert ya, gebert gitsin. Ona insan demeğe bin tanık ister.

JÖNS: Kör şeytan, oyuncu o be.

LISA: Takma sakal, takma diş, takma gülümsemeler, ezberlenmiş satırlardır o, hem bir testi gibi de boştur içi. Gebert gitsin.

Lisa heyecandan, üzüntüden hıçkırır. Demirci bakınır, kafası biraz karışmış. Oyuncu bunu fırsat bilir. Bir hançer çıkarıp ucunu kendi bağrına dayar.

SKAT: Hakkı var. Gebert beni gitsin. Ben böyleyim diye senden özür diliyeceğimi sanıyorsan, yanılıyorsun.

LISA: Bak ne iğrenç. Bak nasıl da eşek yerine koyuyor kendini, nasıl da rol kesiyor. Plog'cuğum, gebert şunu!

SKAT: Dostlarım, şöyle bir itmeniz yetecek, şu benim gerçeksizliğim çok geçmeden yeni, katı bir gerçekliğe dönüverecektir. Kesenkes elle tutulur bir cesede.

LISA: Bir şey yap bari. Öldür onu.

PLOG (*sıkılmış*): Benimle dövüşmesi gerek, yoksa öldüremem.

SKAT: Hayatın pek ince bir pamuk ipliğine bağlı artık. Ömrün kısaldı, budala.

PLOG: Deminki gibi kızdırman için, beni biraz daha sinirlendirmen gerek.

Skat, ağrılı bir yüz anlatımıyla bakar yolculara, derken gözlerini gece göğüne doğru kaldırır.

SKAT: Hepinizi bağışlıyorum. Arasıra dua edin bana.

Skat hançeri bağrına saplar, ağır ağır yere yıkılır. Yolcular şaşakalırlar. Demirci ileri atılıp oyuncunun ellerini çekiştirmeğe başlar.

PLOG: Vah yavrum vah, ben öyle istemedim ki! Şuna bakın, bir damla can kalmamış içinde. Hoşuma gitmeğe başlamıştı, hem bana kalırsa, Lisa pek kinci davrandı ona.

Jof, meslektaşının üstüne eğilir.

JOF: Ölmüş, baştan aşağı, büyük çapta ölmüş. Ömrümde böylesine ölü bir oyuncu görmedim doğrusu.

LISA: Hadi artık, gidelim. Yas tutulacak bir şey değil bu. Kendi kabahati, kime ne.

PLOG: Ben de *bu* kadınla evli yaşamak zorundayım ha.

JÖNS: Yola çıkmamız gerek.

Skat otların arasında yatmakta, hançeri bağrına sımsıkı dayalı tutmaktadır. Yolcular ayrılır, çok geçmeden, çimenliğin öte yanındaki karanlık ormanda gözden ırarlar. Skat kendisini kimsenin göremiyeceğinden emin olunca, doğrulup oturur, hançeri bağrından çeker. Namlusu sapına geçebilen bir sahne hançeridir bu. Skat kendi kendine güler.

SKAT: Güzel sahneydi ha. Gerçekten iyi oyuncuyum hani. Ee, ne diye kendimi birazcık beğenmiyecekmişim? Peki ama nereye gideceğim ben? Ortalığın ışımasını bekliyeyim, ormandan çıkmanın en kolay yolunu o zaman bulurum. Şimdilik ağacın birine çıkayım da, ayılar, kurtlar, ya da hayaletler erişemesin bana.

Çok geçmeden uygun bir ağaç bulur, sık yaprakları arasına tırmanır. Elverdiğince rahat oturup azık torbasına uzanır.

SKAT (*esner*): Yarın Jof'la Mia'yı bulurum, ondan sonra da Elsinore'deki ermişler yortusuna gideriz. Paranın yükünü tutarız orda. (*Esner*) Artık bir türkücük söyliyeyim kendi kendime:

Ben küçücük bir kuşum,
Şakıyıp duran gönlünce;
Tehlike baş gösterdi mi,
Titreyip işerim ince ince
Şehvet titremesince.

(*Konuşur*) Bu gece ormanda yalnız kalmak amma da sıkıcı. (*Türkü söyler*) Ürkünç gece korkutmuyor beni...

Türküsünü kesip dinler. Sessizlikte, çalışkan bir bıçkı sesi duyulur.

SKAT: Ormandaki işçiler. Amaan sen de! (*Türkü söyler*) Ürkünç gece korkutmuyor beni... Hey, ne halt ediyorsun... *Benim* ağacı kesiyorlar be.

Yaprakların arasından gözetler. Altında duran kara bir şekil, ağacı tâ kökünden biçmektedir, durup dinlenmeden, Skat korkar, kızar.

SKAT: Hey, baksana! Ulan dalavereci piç, sağır mısın? Ne yapıyorsun ağacıma? *Bıçkı durmadan işler. Skat korktukça korkar.*

SKAT: Karşılık da mı veremezsin yani? Kibarlık dediğin kaça patlar be? Kimsin sen?

Ölüm belini doğrultup, alttan yukarı, yan yan bakar ona. Skat yılgıdan bağırır.

ÖLÜM: Ağacını biçiyorum, çünkü vaktin doldu.

SKAT: Olmaz. Vaktim maktim yok benim.

ÖLÜM: Demek vaktin yok.

SKAT: Hayır, gösterim var.

ÖLÜM: Öyleyse, gösterin ölümden dolayı kaldırıldı.

SKAT: Sözleşmem var.

ÖLÜM: Sözleşmen sona erdi.

SKAT: Çocuklarım, ailem.

ÖLÜM: Utan Skat, utan!

SKAT: Peki, utanıyorum.

Ölüm yeniden biçmeğe başlar. Ağaç çatırdar.

SKAT: Kurtulmanın yolu yok mu? Oyuncular için özel kurallar filan?

ÖLÜM: Hayır, bu işte yok.

SKAT: Kaçamak maçamak, ayrıcalık gibi?

Ölüm biçer.

SKAT: Rüşvet alırsın belki.

Ölüm biçer.

SKAT: İmdat!

Ölüm biçer.

SKAT: İmdat! İmdat!

Ağaç devrilir. Orman yeniden sessizleşir.

Gece, derken tan.
Yolcular bir çeşit kayrana gelmiş, yosunların üstüne yıkılıvermişlerdir. Sessizce yatarak kendi solumalarını, yürek vuruşlarını, ağaçların tepelerindeki yeli dinlemekteler. Orman burda tam bir yabandır, içine girilmez bir durumda. Yerden kara dev başları gibi kocaman kayalar çıkmış. Devrilmiş bir ağaç, ışıkla gölge arasında bir yaman engel gibi durmakta.
Mia, Jof ve çocukları, ötekilerden ayrı oturmuşlar. Artık tam ve ölü olmıyan, ama gizemli ve kararsız ayın ışığına bakmaktalar.
Şövalye oturduğu yerde satrancının üstüne eğilmiş. Lisa, demircinin arkasında sessizce ağlar. Jöns yere uzanmış, göğü seyretmekte.

JÖNS: Birazdan tan ağaracak, oysa sıcak boğucu bir yorgan gibi üstümüzde daha.

LISA: Öyle korkuyorum ki.

PLOG: Başımıza bir iş geleceğini seziyoruz sezmesine, ama ne olduğunu bilmiyoruz.

JÖNS: Belki de yargı günü bu.

PLOG: Yargı günü...

Devrik ağacın arkasında bir şey kımıldar. Bir hışırtı, derken yaralı bir hayvandan gelircesine iniltili bir bağırtı duyulur. Herkes dikkat kesilir, bütün yüzler sesten yana dönmüş. Karanlıktan bir ses gelir.

RAVAL: Biraz suyunuz var mı?

Çok geçmeden Raval'ın terli yüzü görünür. Kendisi karanlıkta yiter, ama sesi yeniden işitilir.

RAVAL: Biraz su veremez misiniz bana? (*Sessizlik*) Vebalıyım da.

JÖNS: Buraya geleyim deme. Yoksa deşerim gırtlağını. Ağacın öte yanında kal.

RAVAL: Ölümden korkuyorum.

Karşılık veren olmaz. Tam bir sessizlik. Raval, içine hava çekmek için derin derin solur. Kuru yapraklar, onun kımıldanışlarıyla hışırdarlar.

RAVAL: Ölmek istemiyorum ben! İstemiyorum!

Karşılık veren olmaz. Ağacın kökünde Raval'ın yüzü görünür birden. Gözleri yuvalarından uğramış, ağzı köpükle çevrelenmiş.

RAVAL: Bana acıyamaz mısınız? Yardım edin! Hiç değilse konuşun benimle.

Karşılık veren olmaz. Ağaçlar iç çekerler. Raval ağlamağa başlar.

RAVAL: Ben ölüyorum. Ben. Ben. *Ben*! Ne olacak benim halim! Avutacak kimse yok mu beni? Sizde hiç mi acıma yok? Görmüyor musunuz ki ben...

Sözleri bir çağıltı sesiyle kesilir. Devrik ağacın arkasında karanlığa karışır. Birkaç dakika sessizlik olur.

RAVAL (*fısıldar*): Hiç kimse... birazcık su.

Kız birden ayağa fırlar, Jöns'ün su tulumunu kaptığı gibi koşar birkaç adım. Jöns kızı yakalayıp sımsıkı tutar.

JÖNS: Boşuna. Boşuna. Biliyorum boşuna olduğunu. Saçma. Baştan aşağı saçma. Saçma diyorum sana. Avunduruyorum seni, duymuyor musun?

RAVAL: Yardım edin bana, yardım!

Ne bir karşılık veren olur, ne bir kımıldıyan. Raval'ın hıçkırıkları, korkmuş bir çocuğunki gibi, kuru ve çırpınmalıdır. Birden attığı çığlık, tam ortasından kesilir.

Derken ortalık sessizleşir.

Kız yere yığılır, yüzünü elleriyle gizler. Jöns elini kızın omuzuna kor.

Şövalye yalnız değildir artık. Ölüm yanına gelmiştir, elini kaldırır.

ÖLÜM: Oyunu sonuna dek oynıyalım mı?

ŞÖVALYE: Sizde sıra!

Ölüm elini kaldırır, şövalyenin vezirini haklar. Antonius Block, Ölüme bakar.

ÖLÜM: Vezirinizi alıyorum.

ŞÖVALYE: Farkına varmadım.

Şövalye, oyun tahtasına eğilir. Ayışığı, sanki kendi yaşayışları olan satranç üstünde gezinmektedir.

Jof birkaç dakika kestirmiştir, ama birden uyanır. Derken şövalye ile Ölümü birlikte görür.

Korkudan ödü patlar, Mia'yı uyandırır.

JOF: Mia!

MIA: Söyle, ne var?

JOF: Korkunç bir şey görüyorum. Hani nerdeyse sözünü edemiyeceğim bir şey.

MIA: Ne görüyorsun?

JOF: Şövalye, na orda oturmuş satranç oynuyor.

MIA: Ee, onu ben de görüyörüm, ama bunun öyle korkunç bir şey olduğunu sanmıyorum.

JOF: Peki, kiminle oynadığını görüyor musun?

MIA: Yalnız oturuyor. Böyle korkutup *durma* beni.

JOF: Yok, yok, yalnız değil.

MIA: Kim var peki?

JOF: Ölüm. Orda oturmuş, Ölümün ta kendisiyle satranç oynuyor şövalye.

MIA: Böyle şeyler söyleme.

JOF: Kaçmağa bakalım biz.

MIA: Öyle şey olmaz.

JOF: Deniyelim. Öyle bir dalmışlar ki oyuna, ses çıkarmazsak, bizi farketmezler.

Jof sakına sakına kalkar, ağacın arkasında karanlığa karışır. Mia, korkudan tutulmuş gibi, kalakalır ayakta. Gözünü dikmiş, şövalyeye ve satranç oyununa bakmaktadır.
Jof döner.

JOF: Atı koştum. Araba büyük ağacın orda duruyor. Önce sen git, ben denklerle arkandan gelirim. Mikael'i uyandırmamağa bak.

Mia, Jof'un dediği gibi yapar. Aynı anda, şövalye başını oyundan kaldırır.

ÖLÜM: Sıra sizde, Antonius Block.

Şövalye susar. Ayışığında Mia'nın arabaya doğru gittiğini görür. Jof dengi almak üzere eğilir, sonra Mia'yı uzaktan izler.

ÖLÜM: Oyunumuzdan soğudunuz mu yoksa?

Şövalyenin gözleri yılgıya kapılır. Ölüm, ona dikkatle bakar.

ŞÖVALYE: Soğumak mı? Tam tersi.
ÖLÜM: Kaygılı görünüyorsunuz. Sakladığınız bir şey mi var?
ŞÖVALYE: Hiç bir şey kaçmıyor gözünüzden. Yoksa kaçıyor mu?
ÖLÜM: Hiç bir şey gözümden kaçmaz. Hiç kimse benden kurtulamaz.
ŞÖVALYE: Tedirgin olduğum doğru.

Beceriksizliğe vurup satranç taşlarını gömleğinin yeniyle devirir. Başını kaldırır, Ölüme bakar.

ŞÖVALYE: Taşlar ne durumdaydı, unuttum.
ÖLÜM (*rahat rahat güler*): Ama ben unutmadım. O kadar kolay kaçamazsınız.

Ölüm, tahtanın üstüne eğilip taşları yeniden dizer. Şövalye ondan öteye, yola doğru bakar. Mia daha yeni binmiştir arabaya. Jof atı geminden tutmuş, yoldan aşağı götürmekte. Ölüm hiç bir şeyin farkına varmaz; oyunu yeniden kurmağa vermiş kendini.

ÖLÜM: Çok ilginç bir şey görüyorum şimdi.
ŞÖVALYE: Nedir gördüğünüz?
ÖLÜM: Öbür elde matsınız, Antonius Block.
ŞÖVALYE: Doğru.
ÖLÜM: Bu erteleme hoşunuza gitti mi?
ŞÖVALYE: Evet, gitti.

ÖLÜM: Bunu işittiğime sevindim. Artık sizden ayrılacağım. Bir daha karşılaştığımızda, sizin ve yoldaşlarınızın vakti dolmuş olacak.

ŞÖVALYE: Siz de gizlerinizi açıklıyacaksınız.

ÖLÜM: Benim gizlerim yok ki.

ŞÖVALYE: Demek bir şey bilmiyorsunuz.

ÖLÜM: Söyliyecek bir şeyim yok.

Şövalye karşılık vermek ister, ama Ölüm çoktan gitmiştir.

Ağaçların tepelerinde bir mırıltı işitilir. Tan söker, ormana tehdit edici ve kötü bir görünüş veren, cansız, titrek bir ışık. Jof arabasını, kıvrıntılı yol boyunca sürer. Mia, yanına otumuş.

MIA: Ne tuhaf bir aydınlık.

JOF: Tanla gelen o şimşekli, yıldırımlı fırtınadan olsa gerek.

MIA: Yok, başka bir şey bu. Korkunç bir şey. Ormandaki kükremeyi işitiyor musun?

JOF: Belki yağmurdur.

MIA: Yok, yağmur değil. Bizi gördü, ardımıza düştü. Yetişmiştir; bize doğru geliyordur.

JOF: Daha yetişemez, Mia. Daha yetişemez herhalde.

MIA: Öyle korkuyorum, öyle korkuyorum ki.

Araba kökler, taşlar üstünde takırdar; sallanır, gıcırdar. İşte at durur, kulakları başına yapışık. Orman iç çekerek ağır ağır kımıldar.

JOF: Arabanın içine gir, Mia. Sıvış çabucak. Mikael'i aramıza alıp yatalım.

Arabanın içine sokulup, uyuyan çocuğun çevresine çömelirler.

JOF: Üstümüzden geçen Ölüm Meleği, Mia. Ölüm Meleği. *Ölüm Meleği, hem kocaman.*

MIA: Ne soğuk değil mi? Donuyorum. Korkunç üşüyorum.

Ateşi varmış gibi ürperir. Battaniyeleri üzerlerine çekerler, uzanıp birbirine sokulurlar. Arabanın örtüsü, yelde çırpındıkça sesler çıkarır. Dışardaki gümbürtü, devce bir böğürme gibidir.

Şato, ağır tana resmedilmiş kara bir kayaya benzer. Fırtına şimdi oralarda devinmekte, duvarlara dayanaklara var gücüyle yüklenmektedir. Gök kararır; nerdeyse gece olmuştur sanki.

Antonius Block, yoldaşlarını şatoya getirmiştir. Ama şato ıssız görünür. Odadan odaya girerler. Boşluk ve sessiz yankılar vardır ancak. Dışarda yağmurun gümbür gümbür öttüğü duyulur.

Şövalye birden yüz yüze gelir karısıyla. Sessizce bakışırlar.

KARIN: Yolda olduğunu, haçlı seferinden dönenlerden işittim. Seni bekliyordum burda. Ötekilerin hepsi vebadan kaçtı.

Şövalye susar. Karısına bakmaktadır.

KARIN: Artık beni tanımıyor musun?

Şövalye başını eğer, sessiz.

KARIN: Sen de değişmişsin.

Yaklaşır, araştırırcasına bakar onun yüzüne. Gülümseyiş, gözlerinde sürmektedir, şövalyenin eline hafifçe dokunur.

KARIN: Artık görüyorum ki sensin. Yıllar önce tâ uzaklara giden o delikanlı, gözlerinin içinde bir yerde, yüzünün bir yerinde, ama saklı ve korkmuş.

ŞÖVALYE: Artık bitti, ben de yorgunum biraz.

KARIN: Görüyorum, yorgunsun.

ŞÖVALYE: Dostlarım var dışarda.

KARIN: İçeri buyur et. Orucu bizimle bozsunlar.

Hepsi, meşalelerle aydınlanan odadaki masaya oturur. Sert ekmeği, tuzlu, kara eti sessizce yerler. Karin masanın başında oturmakta, kalın bir kitaptan yüksek sesle okumaktadır.

KARIN: "Ve Kuzu yedinci mühürü açtığında, gökte yarım saat kadar sessizlik oldu. Ve Tanrının önünde duran yedi meleği gördüm; ve yedi boru verildi onlara. Ve bir başkası..."

Büyük kapı üç kez, pek zorlu vurulur. Karin okumasını keser, başını kitaptan kaldırır. Jöns çabucak kalkıp kapıyı açmağa gider.

KARIN: "Birinci melek borusunu çaldı, ve kanla karılmış dolu ve ateş geldi ardından ve bunlar yeryüzüne yağdırıldı; ve

ağaçların üçte biri yandı kül oldu, ve dahi bütün yeşil otlar yandı kül oldu".

Artık yağmur diner. Yanan meşalelerin tavana ve duvarlara tedirgin gölgeler saldığı geniş, karanlık odada kocaman, ürkünç bir sessizlik olur ansızın. Herkes gerilmiş, bu durgunluğu dinler.

KARIN: "Ve ikinci melek borusunu çaldı ve sanki ateşle yanan bir ulu dağ denize atıldı; ve denizin üçte biri kan kesildi..."

Merdivende ayak sesleri işitilir. Jöns döner, sessizce yerine oturur, ama yemez artık.

ŞÖVALYE: Biri mi vardı?

JÖNS: Hayır efendimiz. Kimseyi görmedim.

Karin başını bir an kaldırır, ama yeniden büyük kitaba eğilir.

KARIN: "Ve üçüncü melek borusunu çaldı ve meşale gibi yanan bir ulu yıldız düştü gökten ve ırmakların üçte biri üstüne ve suların kaynakları üstüne düştü; ve bu yıldızın adına *Pelin* denir..."

Hepsi başını kaldırır; geniş odanın alacakaranlığında kendilerine doğru gelenin kim olduğunu görünce, masadan kalkarlar, birbirine sokulurlar.

ŞÖVALYE: Günaydın, soylu efendimiz.

KARIN: Ben Karin, şövalyenin karısı, size evime hoş geldiniz derim saygıyla.

PLOG: Mesleğim demircilik, hem işimi oldukça iyi beceririm, övünmek gibi olmasın. Karım Lisa, selâmla ulu efendimizi,

Lisa. Onunla başa çıkmak güç oluyor arasıra, bir de, nasıl derler, dalaştık, ama insanların çoğundan kötü sayılmaz.

Şövalye yüzünü elleriyle gizler.

ŞÖVALYE: Karanlığımızdan sesleniyoruz, sana, efendimiz. Küçük ve korkmuş ve bilgisiz olduğumuz için acı bize.

JÖNS (*acı acı*): Seni içinde sandığımız karanlıkta, belki hepimiz aynı karanlıktayız... O karanlıkta, çığlıklarını dinliyecek, çektiklerinle duygulanacak kimse bulamıyacaksın. Gözyaşlarını yıka da, ilgisizliğine yansıt kendini.

ŞÖVALYE: Tanrım, ey bir yerlerde olan, bir yerlerde olması *gereken*, acı bize.

JÖNS: Size bir ot verir, sonrasızlıkla ilgili üzüntülerinizden arıtabilirdim sizi. Artık iş işten geçmişe benzer. Ama ne olursa olsun, daha gözlerinizi döndürüp ayak parmaklarınızı oynatabilirken, şu son dakikanın ucsuz bucaksız yengisini duyun.

KARIN: Sus, sus.

JÖNS: Susacağım, ama karşı durarak.

KIZ (*dizüstü*): Bitti.

Jof ile Mia birbirine sokulmuş yatarken, arabanın örtüsünü hafifçe fiskeliyen yağmuru dinlerler: Sonunda tek tek damlalar işitilinciye dek azalan bir ses.

Gizlendikleri yerden sürüne sürüne çıkarlar. Araba, çok büyük bir ağaçla korunan, bir yamaçın üstündeki düzlükte durmaktadır. Sırtlara, ormanlara, geniş ovalara, bulutları zor-

layıp çıkan günışığında pırıl pırıl pırıldayan denize bakarlar.

Jof kollarıyla bacaklarını açarak gerinir. Mia, arabanın sürücü yerini kurular, kocasının yanına oturur. Mikael sürüne sürüne Jof'un dizleri arasına sokulur.

Yalnız bir kuş, fırtınadan sonra sesini dener. Ağaçlarla çalılardan su damlar. Denizden güçlü, burcu burcu bir yel eser.

Jof, yaz şimşeklerinin ufukta gümüş iğneler gibi parıldaştığı, karanlık gerilere çekilen göğü eliyle gösterir.

JOF: Onları görüyorum, Mia! Görüyorum onları! Na orda, karanlık, fırtınalı göğe karşı. Hepsi de orda. Demirci, Lisa, Şövalye, Raval, Jöns, Skat. Ve Ölüm, o sert efendi, dansa çağırıyor onları. Elele tutuşmalarını söylüyor, uzun bir sıra olup hora tepecekler. Tırpanı ve kum saatıyla efendi gidiyor en önde, Skat ise çengiyle en arkada. Yağmur yüzlerini yıkayıp yanaklarındaki gözyaşlarının tuzunu alırken, dansederek tandan uzaklaşıyorlar; karanlık topraklara doğru ağır bir dans bu.

Susar. Elini indirir.

Oğlu Mikael, söylediklerini dinlemiştir. Mia'nın yanına tırmamp kucağına oturur.

MIA (*gülümsiyerek*): Ah şu senin hayallerin, düşlerin.

BİLGİ YAYINLARI SİNEMA DİZİSİNDE ÇIKAN KİTAPLAR

1. Ingmar Bergman YABAN ÇİLEKLERİ
Türkçesi Tezer Sümer
2. Orson Welles YURTTAŞ KANE
Türkçesi Nijat Özön
3. Pudovkin SİNEMANIN TEMEL İLKELERİ
Türkçesi Nijat Özön
4. Ingmar Bergman YEDİNCİ MÜHÜR
Türkçesi A. Turan Oflazoğlu

Bir şövalye 17 yıl ayrılıktan sonra silâhtarıyla Haçlı Seferi'nden döner. Yurdunu vebadan kasıp kavrulurken bulur. Şatosuna giden yolda çeşit çeşit insanla karşılaşır. Yolun sonunda da hepsini Ölüm bekler, hep birlikte Ölüm Dansı'na koyulurlar. Bergman diyor ki: «Yedinci Mühür'ü çevirmek düşüncesi Ortaçağ kliselerinin resimlerinde işlenen motifleri seyrederken geldi bana: Gezginci oyuncular, veba, kendini kamçılıyanlar, satranç oynıyan Ölüm, büyücü yakanlar ve Haçlılar... Bu filim çağdaş bir insanın tecrübelerini yansıtan, ama bunu Ortaçağ malzemesiyle çok özgür biçimde yoğuran çağdaş bir şiir denemesidir... Ortaçağ'da insanlar vebanın yılgısında yaşıyorlardı, bugünse atom bombasının yılgısında... Kişilerim gülerler, ağlarlar, ulurlar, korkarlar, konuşurlar, cevap verirler, oynarlar, acı çekerler, soru sorarlar. Yılgıları Veba'dır, Yargı Günü'dür. Bizim korkumuz başka çeşittendir ama sözcükler aynıdır. Sorunumuz değişmemiştir.»

«Yedinci Mühür» Bergman'ın kendine özgü bir Faust denemesidir. 1957 Cannes Filim Festivali'nde Jüri Özel Ödülünü kazanmıştır.

4 Lira

KAPAK BASKISI ÜNDER MATBAA - ANKARA